2

DISSERTATIO MEDICA INAVGVRALIS

IN

ANGINAE MALIGNAE AETIOLOGIAM EIQVE CONVENIENTEM MEDENDI METHODVM INQVIRENS

QVAM

ILLVSTRIS MEDICORVM ORDINIS
CONSENSV ET AVCTORITATE
IN
ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA
PRO
GRADV DOCTORIS
IN
MEDICINA ET CHIRVRGIA
OBTINENDO
PVBLICE DEFENDET
DIE III. MARTII CIↃIↃCCLXXXII

CHRISTIANVS WILHELMVS
DANGERS
HASSO - SCHAVMBVRGENSIS

GOETTINGAE
IN OFFICINA BARMEIERIANA.

PATRVO PIE COLENDO

CHRISTIANO DANGERS

HASCE STVDIORVM PRIMITIAS

SACRAS ESSE VOLVIT

AVCTOR.

PROOEMIVM.

Angina maligna mihi ob inſignem ſtragem qua, vbicumque caput extulit, ſaeuiit; ob obſcuri et inexplicabilis quid in eius decurſu iam primo intuitu conſpicuum; ob ſummam denique tot tantique nominis virorum attentionem qua ſemper digna viſa eſt; iam dudum prae multis aliis morbis notabilis fuit. Lubentiſſime itaque conſilium praeceptoris de me meritiſſimi mihique ad cineres vsque ſumma pietate colendi, STROMEIERI, ſecutus, eam, vt ritibus academicis ſatisfaciam, nunc tractandam elegi.

Noueritne HIPPOCRATES, noueritne ASCLEPIADES morbum, an non? Viderintne ARETAEVS atque

Aetivs *anginam malignam*, an, vt aliis videtur, *aphthas* aut *ſcorbutum?* aliorum diiudicationi praeripere nec volui; nam quid in me eſt, qualecunque ſit, vtile malui eſſe quam doctrina vtilis vt ſolet experte ſe iactare: nec potui; nam veterum ſcriptorum inopia temporisque anguſtia arctam valde mihi prouinciam crediderunt.

Tiro ſcripſi. Tironem iudicet lector, qui non, veterani inſtar, propria experientia, ſed aliorum tantum obſervatis, probabilique analogia ſuffulta proferre potuerit.

Haec volui praemonere.

DISSER-

DISSERTATIO

DE

ANGINA MALIGNA

Vt ceteri alia certa alia incerta esse dicunt, sic ego ab his dissentiens alia probabilia, contra alia dico. Quid est igitur, quod me impediat, ea quae mihi probabilia videântur, sequi; quae contra, improbâre: atque affirmandi arrogantiam vitantem, fugere temeritatem quae a sapientia dissidet plurimum?

CICERO *de offic. lib. II. cap. 2.*

§. I.

Morbus quid ſit?

Secundum omnium obſeruatorum theoriam et auctorum ſyſtematicorum definitionem *Angina maligna* eſt: affectus faucium inflammatorius, vlceroſus, gangraenoſus, contagio propagandus; cum febre putrida, quam plerumque ſuperuenit eruptio cutanea ſcarlatinoſa, mere ſymptomatica, etſi nonnullis aliquot ſymptomata, quibus primus morbi inſultus ſtipari ſolet, ſubleuare viſa ſit.

§. II.

Morbi decurſus.

Non omnes eodem modo afficit. Sunt quos de inſtante periculo, dubiis quidem, praenuntiis generoſe praemonet inimicus: ſunt quibus perfide inopinatas inſidias parat. Sunt quos armis facile propellendis

laceſſit: ſunt quos vinci neſciis debellat. Sunt denique quos primo congreſſu propria necat manu: ſunt quos per longam malorum ſeriem vana cum ſpe deductos ſera atque aliena mulctat morte. Longum foret, nec conſilio congruum, omnes hic iſtos varios recenſere modos, quibus non ſolum pro vario variarum epidemiarum genio, ſed in eadem etiam epidemia pro eorum, quos afficit, aetatis, ſexus, corporis conſtitutionis etc. varietate, ludere viſus eſt: petant, quorum intereſt, ex numeroſis ſane, qui de noſtro morbo egerunt, obſeruatoribus. Mihi, qui in eo delineando ea tantum reſpicere conſtitui, vnde eius aetiologia indicationesque curatiuae illuceſcere poſſunt, neminem vitio verſurum eſſe pro certo habeo, ſe ſymptomata aduentitia leuesque varietates, a meo propoſito alienas, omiſſas reperierit.

§. III.

Febris quae ipſum anginoſum affectum anteire aut ſaltem cum eo contingere ſolet, varia intenſione inſtat, verſus noctem vehemen-

menter exacerbatur, mane praegreſſo breui et inquieto ſomno vel alleuante ſudore paululum remittit: cutis calet: pulſus vel rarus vel frequens, vel durus vel mollis, ſemper debilis et tremulus eſt: vrgent animi inconſueta abiectio, virium exhauſtio ſumma, angor et inquies: dolet caput et dorſum, dolent crura: facies tumet: rubent et lacrymant oculi: opprimuntur pectus et praecordia, vnde reſpiratio difficilis, ſaepe ſuſpirioſa: lingua humida, in apice plerumque pura, verſus radicem autem flauis vel caſtanei coloris ſordibus foeda eſt: vrget nauſea, plerumque et vomitus aut, quod in infantibus ſolet, diarrhoea: vrina tenuis, pallida et cruda: ſanguis forte miſſus laete ruber in coagulum laxum, pituitoſum et ſerum copioſum flauique coloris diſcedit: ſaepe iam in initio, imprimis per noctem deliria: haemorrhagiae narium haud inconſuetae.

§. IV.

Vna cum febre aut ſaltem breui poſt et ipſa *angina* apparet. Tonſillae, uvula,

palatum, pharynx etc. rubedine florida, ſplendente obducuntur et tument; vnde faucium dolor, raucitas, deglutitionis et reſpirationis difficultas, aliqua tuſſis, colli dolens immobilitas et quaſi laqueo conſtricti ſenſus. Tument et glandulae maxillares, buccales, linguales atque parotides, adeo haud raro vt ſuffocationem minentur. Inflammationem affectarum partium mox exulceratio excipit: hinc illinc diſperſas vides maculas albas aut cinerei coloris, quae cito numero creſcunt, in vnum confluunt et vlcera formant plerumque ſuperficialia, ſed interdum quoque ſubiacentes partes ſatis alte depaſcentia.

§. V.

Anginam preſſo gradu inſequitur *efflo-reſcentia ſcarlatina*, modo in ſingulis tantum corporis partibus conſpicua, modo totum corpus aequali rubore obducens; haud raro miliari alba vel purpura eruptione variegata; nil, quod ad febrem ſaltem attinet, emendans.

§. VI.

§. VI.

Haecce tria, quae morbum conſtituunt, phaenomena ſecundo et tertio die vehementer et quouis momento increſcunt. Pergit vomitus aut alui inſignis laxitas: vrina turbida quaſi bile tincta eſt: pergunt narium haemorrhagiae: obueniunt menſes praecoces et ſaepe periculum minitantur: increſcit vertigo, dolor et grauitas capitis: continuat inquies, anxietas, ſomnique neſcia ſollicitudo: plurimi diu noctuque phrenitico more delirant: nonnulli ſtupidi iacent, ſtertunt, ſibi obmurmurant ipſi, vel alto ſopore ſubmerſi inter vitam mortemque medium tenent.

Vlcera omnes oris interni partes exedentia gangraenoſa cruſta obducuntur, obſcuriorem colorem induunt liuidumque viciniae impertiunt: hinc deglutitionis et reſpirationis difficultas horrendum in modum ſurgit; vocis raucitas atque obtuſio adeo vt intelligi nequeat increſcit; magna foetentis, purulenti muci, nonnunquam

 ſangui-

ſanguine tincti copia exſcreatur; foetidiſſimus et cadauerosus ſpiritus odor aegrum aeque ac circumſtantes moleſtat. Inflammationem et excoriationem participant et nares internae, vnde ſternutatio frequens et ſtillicidium ſaniei foetidae, discoloris, ſanguine commixtae, acerrimae, omnes quas tangit partes ſauciantis. Hanç ſi deglutierint aegri, aut inſpirando in tracheam pulmonesque detulerint, en largum variorum et grauium morborum ſecundariorum fomitem, inflammationis et excoriationis inteſtinorum cum torminibus et diarrhoeis dyſentericis, tuſſis chronicae, peripneumoniae et phthiſeos, interdum poſt plures hebdomades imo menſes demum lethalium.

§. VII.

Hiſce ſymptomatibus ſtipatus morbus plerumque ad ſextum diem, interdum autem ad duodecimum et vltra increſcens pergit; ni forſan iam primis nychthemeris materia morbi ad pulmones, ſiue ad cerebrum delata, peripneumonico vel apople-

ctico

ctico modo, vel denique ſub conuulſionibus aegrum abſtulerit. Criſes nunc, ſine quibus nulla ſalus, per ſudores plerumque fiunt, aut per vrinas, ſedimentum furfuraceum demittentes; quibus larga facilisque expectoratio et cuticulae desquammatio ſuccedit. His perfecte abſolutis febris remittit, pulſus rarior et mollior fit, cruſtae gangraenoſae decidunt, vlcera purificantur et conſolidantur, glandularum ſuccidit tumor (niſi forte parotis ſuppuret), ſomnus et appetitus redeunt, et breui priſtina reſtituitur ſanitas.

Sed rarus eſt laetus hic rerum exitus: ſaepiſſime nulla ſuperuenit criſis, ſed cutis continuat ſiccitas, vrinae pallor, exanthema modo retrocedit modo redit, in liuidum colorem vergit, petechiis variegatum eſt, et omnibus aliis ſymptomatibus magis magisque increſcentibus accedit denique extremorum frigus, oculorum triſtitia, alui inuoluntaria euacuatio et inter ſpasmos varii generis mors oſtia pulſat: niſi forte larga

aliqua narium haemorrhagia ſubito necet, vel leucophlegmatia ſuperueniat, vel retenta morbifica acrimonia hecticam febrem, aut chronicus denique quidam pulmonum et inteſtinorum affectus, diuturnam pedisſequam habeat tabem.

§. VIII.

Epidemice morbus graſſatur, infantibus praeſertim tenerioribus infeſtus, quorum puellas ſaepius et grauius quam pueros affligit. Adultis plerumque parcit, vel ſaltem feminas tantum debiliores aut mares delicatulae conſtitutionis, labefactae valetudinis, morbis debilitantibus exhauſtos, attamen rarius hosce et mitius afficit. Per integros quidem annos hinc inde caput effert; attamen autumnales menſes, calidasque et humidas tempeſtates prae aliis amat.

§. IX.

Cauſae.

Proxima morbi cauſa, vt de quo omnes conſentiunt, humorum corruptio putrida

putrida eſt. *Occaſionalis* contagium: nunquam ſinguli afficiuntur, raro vni omnium qui familiam, in quam pedem tulit, conſtituunt, parcitur. Spiritus imprimis miaſma communicare videtur, et inde, ſi ſeſe expoſuerint, adulti robuſti quoque infici queunt. Ad morbum *praedisponunt*: 1) aetas infantilis; 2) ſexus ſequior; 3) fibra laxa; 4) omnia quae fibram laxant: imprimis nimiae euacuationes, haemorrhagiae, menſtrua nimia, lactationes frequentes, diu protractae; omnes qui vires infringunt morbi; animi triſtia pathemata; habitatio locorum humilium, humidorum, paludoſorum; clima humidum; mala tempeſtas, malos praebens fructus, malas meſſes; prauus victus etc. Hinc pauperibus infenſior quam ditioribus morbus. (Iohnstone *Samml. von Abhandl. für praktiſche Aerzte. Bd. V. p. 375.*).

§. X.

Prognosis.

Nonnullis quidem satis mitis morbus est, adeo vt sine vllo artis adiutu, imo sub mala arte, solius naturae viribus suffocetur, (FOTHERGILL *sämmtliche Schriften. Bd. I. p. 300. 315.*): in genere autem periiculosissimus est, saepissime lethalis; adeo vt MARTEAV (*Description des maux de gorge, introduct. p, XX.*) in paruo quodam pago quadraginta tantum domos numerante, per vnum hyemem quadraginta et duos infantes eodem e medio sublatos viderit; vt CVELENIVS (*Aufangsgründe der praktischen Arzneik. Bd. 2. p. 103*). hoc morbo detentos *plerumque* mori affirmet. Caeterum contagii in corpus delati varia quantitas, varia acrimonia, variaue natura ad morbum magis vel minus periculosum efficiendum (vt FOTHERGILLIVS *l. c. p. 316.* suspicatur) nil videntur posse: quo pluribus quis et grauioribus causis praedispositus est, eo periculosius decumbet.

Hisce

Hiſce generalioribus ſpecialia adhuc quaedam prognoſtica addenda ſunt:

Eruptio larga, cito et facile propullulans plerumque bona; retrograda autem, in liuidum colorem vergens, et petechiis variegata, peſſima.

Vomitus et diarrhoea poſt exanthematis eruptionem perſeuerantes, mali ominis.

Haemorrhagia narium in morbi progreſſu ſaepe lethalis.

Oculi triſtes, emortui, mortem inſtare indicant.

Quo magis vlcera fauces exedentia in atrum colorem vergunt, eo magis periculi.

Effluxus ſanioſus e naribus ſubito ſuppreſſus, ſaepe lethalis. (HVXHAM *opera Tom. 3. p. 103.*

§. XI.

Medela.

Medendi methodus huic de morbo theoriae ſuperſtructa non poteſt quin omnes euacuationes, tam Venaeſectionem quam

eme-

emeticorum et purgantium vſum, prorſus proſcribat vel ſaltem arctis limitibus circumdet: tanquam vera autem et vnica morbi remedia *alexipharmaca cardiaca*, vt Crocum, Myrrham, Camphoram, confectionem cardiacam Raleigh., Vinum, puluerem Contraieruae et e chelis cancrorum compoſitum: et *antiſeptica* potentiſſima, vt Corticem peruuianum et minerale acidum, commendet. Totius itaque ant-anginoſae medicinae cardo in eo vertitur, vt alexhipharmacis cardiacis et diaphoreticis materia morbi e corpore eliminetur ac ſymptomata maxime vrgentia, diarrhoea nempe et virium ſumma proſtratio ſubleuentur, (FOTHERGILL *l. c. p. 305. ſq.*): et denique vt antiſepticis, quam cum humoribus contagium communicauit, putredo corrigatur.

Quaenam autem ex antiſepticorum tribu prae aliis eligenda ſint, eſt de quo non omnes conſentiant: eiusdem ſaepe remedii apud alios laus, apud alios vituperium. Sic *Corticem* herculeum remedium

dium vocant IOHNSTONE (*l. c. p. 404*). DON. MONRO (*Samml. v. Abhandl. f. pr. Aerzte. Bd. V. p. 199.*). LEVISON (*Beſchreibung der epidem. Braüne p. 13*). CONNELL (v. MARTEAV *l. c. p. 122.*) et alii: quem FOTHERGILLIVS nunquam cum ſucceſſu propinaſſe a LEVISONE (*l. c. p. 37.*) ſcribitur, aut ſaltem, vti ex praefamine, quod vltimae ſui de *angina putrida* libri editioni praefixit, liquet, ſero demum cum aliqua euphoria adhibuit: quem MARTEAV (*l. c. p. 100. ſqq.*). prorſus fere ex anginoſa medicina relegat. Sic *Camphora* omnibus aliis palmam praeripere CHOMELIO (*diſſertation ſur le mal de gorge gangren. p. 86*) et MARTEAVIO (*l. c. p. 104. ſqq.*) dicitur, cuius alii vix ac ne vix quidem meminerunt. Simili modo de *veſicatoriis*, de *vino*, de *contraieruae compoſito puluere* et aliis diſceptatur.

Sed et topici faucium affectus reſpiciuntur. Applicantur iniectiones et gargariſmata ex antiſepticis varii nominis et irritan-

tantibus conflata, ad gangraenam cohibendam, cruſtarum ſeparationem promouendam, ad vlcera purificanda et conſolidanda.

§. XII.

Pauci ſunt qui ab hac agendi norma diſcedunt: et horum CHOMELIVM et GRANTIVM nominaſſe ſufficiet. ILLE putridam quidem morbi naturam ex eius cauſſis et phaenomenis arguendo ſatagit *(p. 56. ſq.)*. ideoque medelam putredinem coërcentem viresque ſuſtinentem adhibendam eſſe, recte cenſet *(p. 72.)*: ſed hiſce indicationibus miro modo Venaeſectione potiſſimum eaque ſaepe repetita ſatisfacere conatur. GRANTIVS (*Beobachtungen über die Fieber p. 510 ſq.*) de omnibus *malignis morbis* haec ſtatuit: Morbi malignitas in eo eſt, quod eius materia coctionem non admittit, i. e. naturae viribus neque corrigenda neque mutanda ſub ipſi propria ſpecie e corpore eliminari debet: quod humores ſibi aſſimilat, omnibus, quae ex humorum penu ſecedunt, ſeſe communicat, ideoque vi contagioſa

giosa pollet. Quiuis autem malignus morbus miasmate specifico producitur, cuius effectus in corporibus in quae delatum est, semper iidem erunt nisi naturae impedimenta obstent, vnde eiusdem morbi decursus in diuersis corporibus prorsus a se diversus esse et igitur quoque prorsus diuersam medendi methodum indicare potest. Morbus malignus itaque aut simplex est, i. e. cum febre quadam nullius generis accidit, aut cum febre inflammatoria siue gastrica (communes vocat GRANTIVS) aut etiam cum alia maligna vel pestilentiali compositus. Si prius, materia morbi per sudorem protinus e corpore depellenda, deinde autem eius in humores, quos iam sua natura imbuit, effectus delendi, crisesque salutares promouendae sunt. Si posterius, longe alia erit medendi ratio: malignitas enim cum morbo principe quocum pro epidemiae more aliisue caussis composita est, increscit, stat et decrescit: ideoque et eadem, quae huic morbo conuenit medela, malignitati quoque respondet.

Quare, vti in omnibus malignis morbis ita quoque in *Angina maligna* in id probe inquirendum eſt: an contagium in corpore caeteroquin ſano, nullo epidemico vel ſporadico malo affecto, anginam malignam ſimplicem ſtiterit, vbi illico materia morbi per diaphoreſin eiicienda, deinde autem, quacum humores imbuit, putredo corrigenda et qua natura iubet via, per ſudorem plerumque, criſis promouenda eſt; an in corpore ad phlogoſin diſpoſito phlogoſin cierit, vbi Venaeſectio; an ſordes primarum viarum mobiles offenderit, vbi euacuantia adminiſtranda ſunt antequam morbi ipſius materiam expellere conemur; an cum alia putridae indolis febre contigerit, vbi alexipharmacis antiſeptica admiſcenda ſunt.

§. XIII.

Et quis hanc plurimorum obſeruatorum medendi methodum eorum de morbo theoriae congruam eſſe negabit? Si vera haec, bona erit et illa: ſi autem falſa haec,

haec, nil boni certe ab illa ſperandum. Num ſucceſſus huius methodi theoriae veritatem probauit? Minime ſane: nam quidquid inde praedicauerint omnes, omnia ſi contuleris, patet, euaſiſſe quidem haud paucos ſed pleroſque tam mite affectos, vt etiam ſine vllo adhibito remedio eos euaſuros fuiſſe credam; grauius affecti plerumque interierunt, aut ſaltem non niſi poſt graues cum morte luctas eluctati et vacillanti ſanitati reſtituti ſunt: et hoc methodi in vſum vocatae dignitatem minime poteſt probare; nam quis veterum et recentiorum medicorum eſt qui non ſua agendi ratione, licet omnia ſanioris medicinae praecepta euertente, mirum quantum ſe profeciſſe glorietur? Nonne ipſe GRANTIVS (*p.* 320.) ex SYDENHAMI *Sect. IV. cap. IV.* tranſcribit:" non ſufficere ad comprobandam in *Acutis* medendi rationem, vt feliciter cederet, (cum ab imperitiſſimarum mulierculaarum temeritate ſanentur nonnulli) ſed requiri adhuc, vt morbus, nullo negotio victus, quaſi ſuopte ingenio cedat, atque

abitum adfectet, quantum eius natura fert"? Ceterum morbi lethalitatem optime affirmat signum illud diagnosticum, quo eum inter plura alia, a scarlatina distingui vult, CVLLENIVS (*Anfangsgr. Bd. 2. p. 103.*):" fere omnes scilicet, quos Angina maligna afficiat, mori, quos Scarlatina, euadere".

Vnde itaque tristissimus ille successus, totius quem materia medica offert antiseptici apparatus, largi vsus? Si vera esset theoria, et ei superstructa medela conduceret: nam vere SYDENHAMVS ait: "praecipuum medicinae faciendae defectum non in eo verti, quod nesciamus quo pacto huic aut illi intentioni satisfacere debeamus, sed quod non satis sciamus quaenam sit illa intentio cui satisfaciendum est". Quod si indicationes se tibi obtulerint, laetare, non deerunt enim quibus iis satisfacias remedia: sed absentibus, vel quod peius adhuc, fallentibus illis, si omnia, quae ditissimum dispensatorium offert remedia, adhibueris, rara illorum et fortuita tantum

erit

erit efficacia. Oportet itaque fallaces eſſe illas, quas theoria praebet indicationes; oportet fallacem eſſe theoriam ipſam. Et id eſt, quod pro virium modulo nunc probare conabor.

§. XIV.

Priusquam autem id ipſum aggrediar non poſſum, quin alicuius difficultatis mentionem faciam, quae obſeruatores in huic morbo medendo nimis ſemper vexauit. Nequeunt enim *Anginam malignam* et *Scarlatinam* diſtinguere: et tamen certa diagnoſtica inter vtrumque morbum ſigna ſtabilire, eo magis iis incumbit, cum omnes conſentiant medelam vtrique morbo conuenientem toto vt dicunt coelo debere differre. Sed quisnam in hac tanti momenti et tam anfractuoſae indaginis re ſatisfecit? Omnia illa ſigna quae tanquam diagnoſtica inter vtrumque imprimis WITHERINGIVS (*Samml. auserl. Abhandl. f. pr. A. Bd. V. p. 279.*), et CVLLENIVS (*Anfangsgründe. Bd. II. p. 101.*) collexerunt, eo redeunt,

 vt

vt leuiorem affectum *Scarlatinam*, grauiorem *Anginam malignam* esse statuant. Qui autem ea perlegerit, quae in Scarlatinis epidemicis imprimis obseruarunt BICKERVS (*Samml. auserl. Abhandl. f. pr. A. Bd. IX.*). WITHERINGIVS (*ibidem Bd. V.*). PLENCIZ (*tractatus de Scarlatina*). DE HAËN (*ratio medendi continuata. Tom. I.*). NAVIER (*Dissertation en forme de lettre sur plusieurs maladies à Chalons sur Marne*) et alii; primo iam intuitu videbit, Scarlatinam saepe iisdem, eadem saeuitia instantibus symptomatibus, quibus vnquam Angina maligna, fuisse stipatam: eadem morte apoplectica, vel peripneumonica, sub iisdem spasmis necasse: iisdem exceptam fuisse morbis pedissequis *). Sed pone adesse aliquam

*) Duo diagnostica signa quae prae aliis maximam speciem in fronte habent, propius examinemus.

1) Anginam malignam contagiosam esse omnes contendunt, Scarlatinam esse plures negant: sed hos non legisse, certum est, quae

quam inter vtrumque morbum quoad gradum differentiam: quae quaeso diagnosis dubio-

quae BANG (*Acta Hafniensia Vol. II. p. 76*) de Scarlatina memorat. Ait enim: "Contagii vis insignis videtur. Raro vlli in familia quam aggrediebatur pepercit; huius argumentum mea propria domus dedit, vbi liberi, ancilla, vxor, ego ipse hoc morbo aegrotauimus; quid, quod agnata quae ex prouincia apud nos per aliquot dies commorata fuerat et in cubili cum aegrotis dormiuerat, domum redux morbum secum portauit qui mox omnes liberos, e sex tantum vnico excepto inuasit".

2) Omnibus fere Scarlatina eundem hominem semel tantum inuadere creditur, multa autem exempla probant eum qui iam vera Scarlatina laborauerit Angina maligna denuo corripi posse. Huic oppositioni respondeo: tam Scarlatinae quam Anginae malignae contagii vel singulam, vel iteratam in eundem hominem efficaciam rem quam maxime dubiam esse, cum tam Scarlatinam quam Anginam malignam ter, quater imo pluries eundem afficere viderint BICKERVS (*l. c. p. 94.*) et MARTEAV

 (*l.*

dubiosior hac? Nonne eundem morbi gradum alter Scarlatinam vocabit, Anginam alter? Tissotvs saltem exemplo est, qui (*avis au peuple §. 117.*), ab aliis (Bicker *l. c. p. 183*) anginam malignam, ab aliis (Rosenstein *Kinderkrankheiten p. 329.*) Scarlatinam descripsisse creditur. Nonne itaque eundem morbi gradum alter, modo a Witheringii lectione aduocatus, *Scarlatinosa*, alter modo Fothergillivm de manibus deponens, *Anginosa* oppugnabit medicina? Quis limites ponet quos citra Scarlatinae, quos vltra Anginae prouincia esto?

§. XV.

Nil itaque omnibus medicis exoptatius fore existimo, quam si probare contingeret vtrumque morbum vnum eundemque esse, neque differe in quem morborum ordi-

(*l. c. p. 2.*); in genere autem mihi videri eundem qui semel Scarlatina simplici laborarit, denuo quoque Scarlatina miliari (de qua plura infra §. XXVI) affici posse.

ordinem, qui praesens est, reducatur. Sic enim nuspiam vbi aut anginosus aut scarlatinosus affectus praedominet, quisquam anxius fluctuaret ad quamnam remediorum classem sibi confugiendum sit.

Plures sunt qui iam vtriusque morbi identitatem suspicati sunt quorum nominare sufficiat *v. d.* Hevvell (*tentamen nosologicum p. 383.*), sed qui probauerit nemo. Quis me, si contigerit, felicior?

§. XVI.

Contendo itaque *morbum hucusque sub Anginae malignae nomine toties obuium, symptoma, et scarlatinam hucusque pro Anginae symptomate venditatam morbum esse*, quem Angina, modo grauius, quam alias solet, vrgens, symptomatice comitetur. Accidisse itaque morbo nostro quod de tot aliis queritur Stollivs (*Ratio medendi T. II. p. 167. edit. Viennae apud Wapplerum. 1788.*) dicens: "non paucae epidemiarum descriptiones prostant, quas

qui ſcripſere, quaſi nouas quasdam aut nunquam omnino aut rariſſime viſas et arbitrabantur et poſteros ſic perſuadebant. Id inde contigit, quod aduentitium quoddam non eſſentiale, ſed hoc anno eminentius fortaſſe atque vniuerſalius ſpectatum ſymptoma arripuerint, indeque tanquam a characteriſtica nota digreſſi, epidemiae notionem formarint, non vtique genuinam, cum ab accidentalibus ſolum non neceſſariis et mutabilibus repeteretur, atque etiam deceptricem quia morbi malam notionem mala conſequi methodus debebat". Hinc, alibi (*Tom. 2. p. m. 78.*) ait: "nouam febrium cohortem terris incubuiſſe clamatum ſaepius eſt, cum nouus tantum eſſet eiusdem febris luſus. Rem leuiculam et accidentalem, ſed quae philoſophantium oculos non feriebat, arripuerunt, miſſa morbi eſſentia, nubem pro Iunone amplexi". Neglexiſſe itaque morbum principem obſeruatores, iudico, et cum quodam ſymptomate eſſe colluctatos.

§. XVII.

§. XVII.

Et quibus haecce mea ſententia nititur, argumenta haec ſunt:

Omnem Scarlatinam cum aliqua tantum vehementia inſtantem (eam de qua SYDENHAMVS (*Sect. VI. cap. 2.*) egit, eo magis excipere licet, cum ipſe auctor eam tam fuiſſe mitem, vt vix ac ne vix quidem morbi nomen merita ſit, affirmet) comitatur angina ſymptomatica, pro epidemiae, endemiae, eorum quos afficit corporis conſtitutionis et aliorum varietate, modo minore, modo maiore (adeo vt dentur auctores qui in anginam plerumque magis quam in ipſam ſcarlatinam animaduertendum eſſe aſſerant) cum ſaeuitia vrgens. Haec eſt inflammatio catarrhalis a congeſtione humorum ſeroſorum et lymphaticorum plus minus acrium ad faucium glandulas, quae aliorum quoque catarrhalium ſymptomatum vt oculorum rubedinis et lacrymarum, ſternutationis frequentis etc. comitio vtitur. Contagium Scarlatinoſum ſicuti et morbilloſum

et ſub quibusdam conditionibus interdum quoque varioloſum, id ſibi proprium habere videtur vt catarrhalia ſemper ſymptomata cieat. Nam abſente alia febris modificatione, catarrhalem haec aemulatur: et licet aliqua complicatio adſit, quaedam tamen catarrhalia ſymptomata nunquam deſiderantur. In corpore, blandis humoribus ſubmerſo et ſolidis iuſto cohaeſionis gradu iuſtaque vi vitali pollentibus, quorum mutua actio et reactio ſuis limitatae legibus harmonicam exhibent proportionem, praedito, haec catarrhalia ſymptomata eo minus vrgebunt et eo facilius reſoluentur, quo ſaevius vrgebunt et rarius vel moroſius ſaltem arti auſcultabunt in corporibus ſolidorum laxitate et humorum acrimonia ad catarrhalem conſtitutionem praediſpoſitis. Huius praediſpoſitionis frequentiſſimae et efficaciſſimae cauſſae ſine dubio atmoſphaera calida et ſimul humida, nebuloſa, et victus vilis prauusque ſunt. *Illa* cutaneos poros ſumme laxat, nimiam aquoſarum partium copiam attrahi ſinit, vnde humores collu-

vie

vie ſeroſa inundantur, ſolida humectata flacceſcunt, torpent, debitae in contentos humores reactionis obliuiſcuntur, perſpirabile retinent et hac partium excrementitiarum retentione totum humorum oceanum acri corruptioni ſubiiciunt. *Hic* quo magis viſcida, quae ingeruntur, ſunt, eo magis nocebit. Viſcida enim naturae viribus non rite ſubacta chylum producunt glutinoſum nimis, humores cacochymia pituitoſa inſpiſſant, inperſpirabiles reddunt; vnde tardior quoque eorum per canales tranſitus, ſtagnatio, obſtructio, aliarum etiam, praeter cutaneam, ſecretionum et excretionum impedimenta, et hinc humorum varia acrimonia.

Conſtat autem Anginam malignam illas regiones, illa anni tempora, illas tempeſtates, illud denique hominum genus prae aliis adamare, in quibus maxima ad catarrhalem acrimoniam procliuitas eſt. Conſtat eam prae omnibus aliis regionibus ſaepiſſime ſemper et grauiſſime in *Anglia* ſaeuiiſſe ibique quaſi ciuitate donatam eſſe: Angliam

autem

autem (GRANTIVS *l. c. p. 140.*) ob nebulosum et quam maxime pluuiosum clima, ob frigoris calorisque repentinas commutationes, quibus obnoxia est, iis imprimis morbis indulgere: qui a retenta perspirabili materia producuntur, et catarrhis grauius qnam alibi instantibus et in dispositis difficillime arti obaudientibus faecundissimam esse. Constat morbum in *Gallia*, *Germania* etc. raro tantum et timide caput extulisse et non nisi in iis regionibus pedem fixisse, quae situ, climate et atmosphaera, nubibus pluuiis foetis, tristi, humidam *Angliam* humidumue *Belgium* mentiantur: sic ciuitatem *Aumale* eamque circumdantem regionem, quae epidemiam longe lateque grassantem et vti videtur satis grauem perpessa est, positam esse legimus (MARTEAV *l. c. p. 134. sqq.*) in valle amplis siluis adumbrata, quae Boreae et Austro aditum permittunt, exitum recusant, Eurum autem atque Fauonium intercipiunt; unde stagnant quibus siluae abundant, quos auster secum ducit, aquosi vapores, stagnat et

cor-

corrumpitur aër quem cohibiti venti non mouent, et hinc omnia illa, quorum toties Belgium toties accusata est Anglia, mala nascuntur. Constat porro, morbum istos praesertim maculare menses (HVXHAM *l. c. p. 98.* FOTHERGILL *l. c. p. 283. et alii)* qui transspirationis suppressioni prae aliis indulgent, autumnales puta: in istos praesertim annos incidere, (HVXHAM *l. c. p. 93.*) qui regnante humida atque nebulosa tempestate terrae fructus insipidos, aquosos, crudos, et mala grana praebent: adamatam denique sibi habere puellarem aetatem et e prouectioribus non nisi debiles faeminas aut quos laxum et imbecille corpus faeminis exaequauit, mares adoriri.

Num mirum itaque hancce prauarum concaussarum farraginem sufficere, vt illa catarrhalis inflammatio, quae in corpore sano benignam resolutionem facile subiisset, in malam suppurationem imo ipsam gangraenam abigatur, imprimis si stimulum prauae materiei in intestinis hospitantis (de qua inferius sermo erit) addideris, qui to-

ties

ties ſibi ſolus ſufficit ad inflammationibus gangraenam ſubducendam? In faucium enim exulceratione et gangraena morbi eſſentia poſita non eſt: non vi morbi proxime illae, ſed mediate producuntur: inflammatio medium eſt: haec ob acriorem prauorum humorum et in ſyſtemate gaſtrico haerentis colluuiei ſtimulum, eo facilius, cui quaeuis alia inflammatio aeque obnoxia eſt, ſortem, exulcerationem nempe et gangraenam, ſubit, cum ſolidorum, quae irritat, debilitas acriori et diuturniori irritationi non par eſt, facilius quam alias ſolet ſuccumbit, emoritur: inflammationis reſolutioni quae obſtant remoue, et nulla videbis vlcera, nullam gangraenam.

Apparet itaque omnia illa, quibus Angina maligna ab ea, quae quamuis aliam comitatur Scarlatinam, differt, non niſi ad humorum lymphaticorum et ſeroſorum acrimoniae, et ſolidorum debilitatis maiorem gradum pertinere: hunc maiorem autem gradum non a propria et ſpecifica

morbi

morbi natura ſed ſolum a concauſſis pravis iisque mere accidentalibus pendere. Rectene itaque vtrumque morbum ad diverſos morborum ordines reduces? Quis eſt qui neſciat, quanta clades in corpore malis humoribus redundante vel ab acus ictu poſſit exoriri; quantam vlceribus ſordem, quoties inflammationibus et vulneribus rebellem gangraenam afflet inquinatus noſocomialis aër? Num itaque licebit inflammationes iſtas, vulnera iſta, quae, niſi accidentalia impedimenta obeſſent, ſponte forſan reſoluerentur et conſolidarentur, ob ipſa haec accidentalia impedimenta ab inflamationum et vulnerum proſapia relegare atque in alios morborum chirurgicorum ordines reducere?

Veriſſima itaque optimi Stollii (*§. XVI.*) verba: "aduentitium quoddam ſymptoma eminentius modo atque vniuerſalius ſpectatum arreptum et inde epidemiae notio falſa et deceptrix formata eſt."

§. XVIII.

§. XVIII.

Hiſce quaeſo addas:

1) Eodem tempore quo Angina maligna graſſata eſt, et Scarlatinam veram eſſe obſeruatam; vel epidemiam anginoſam excepiſſe Scarlatinoſam vel praeceſſiſſe, cuius rei imprimiis WITHERINGIVS et BICKERVS (*l. c.*) exempla afferunt; (ego autem dicerem: Epidemiam vnam eandemque Scarlatinoſam adfuiſſe, ſed, vt quaevis alia ſolet, modo ingraueſcentem modo denuo miteſcentem). Addas

2) Anginam malignam (exceptis rarioribus caſibus, iisque (§. XIX. A. 3.) facile explicandis) vna cum Scarlatina apparere, increſcere, durare et diſparere, niſi forte ſymptomata quaedam fortuita (ſymptomata ſymptomatis vocant) vt glandularum ſubmaxillarium et parotidum induratio et exvlceratio, pulmonum et inteſtinorum multiplex labes etc. remaneant variamque ſecundariam ſcenam ludant. Addas

3. An-

3. Anginam malignam contagio ſcarlatinam veram communicaſſe, (WITHERS *Bemerkungen über den Misbrauch der Arzneimittel. p. 39. Nota.*) et anginam quandam mucoſam vti cum STOERKIO eam GRANTIVS (*l. c. p. 573.*) vocat, contagio anginam vere malignam impertiiſſe: (erat autem vtraque cum Scarlatina eruptione coniuncta. GRANT *p.* 577).

Et nullus dubitabis Anginam malignam propriam exhibere morbi ſpeciem nec debere nec poſſe. *Non debere*, quia omnia illa phaenomena, quae ſibi propria habere hucusque viſa eſt, in quauis Scarlatina, modo corpus aegroti ſatis praediſpoſitum ſit, obuenire poterunt et iam obuenerunt (cf. §. XIV.): *non poſſe*, quia contagio non ſemper ſibi ſimilem progeniem creat. Quomodo enim contagium maligno - anginoſum Scarlatinam, mucoſo - anginoſum veram malignam anginam producere poteſt? Tune vnquam variolas a contagio morbilloſo, morbillos a varioloſo vidiſti exoriri? Fac autem Scarlatinam morbum principem eſſe et anginam

 ſym-

ſymptoma, et non miraberis minus vrgentibus vel prorſus abſentibus malis concauſſis, ſymptoma morbi minus vrgere, vel prorſus abeſſe.

§. XIX.

Sed nondum ſufficit probaſſe, Anginam malignam morbum principem non eſſe: probandum adhuc ſupereſt, Scarlatinam in hoc morbo non eſſe ſymptomaticam. Et huic ſatagent varia haec argumenta:

A. Docente GAVBIO (*inſtitut. Patholog. §. 112. ſqq.*) omnia ſymptomata in morbis obuia aut *Neceſſaria* ſunt, aut *Nonneceſſaria*. *Neceſſaria* ſunt: 1) Symptomata morbi, i. e. effectus ſenſibiles vi praeſentis morbi proxime producti, quorum ergo ad morbum eadem quae morbi ad ſuas cauſſas relatio eſt, ſiue quibus vt praeſentem morbum comitentur eadem neceſſitas eſt quae huic, vt ſuas ſequatur cauſſas. 2) ex ſymptomatibus auxiliaribus ſiue virium naturae contranitentis conatibus, ea quae cum cauſſa morbi concurrere debent ad-

ad ipſam morbi ſpeciem producendam, itaque ſymptomata actiua ſunt, quae ſi abeſſent morbus in aliam ſpeciem abiret. Haec neceſſaria ſymptomata cum morbo ita cohaerent vt eodem poſito ſuasque vires euolvente non poſſint quin ocyus ſerius ſeſe manifeſtent. Reliquorum ſymptomatum, quae itaque *Non - neceſſaria* dicere licet, laxior cum morbo cohaeſio eſt, ita vt abeſſe et adeſſe poſſint. — Vtrinam harum ſymptomatum claſſium Scarlatinam in Angina maligna annumerabis? Num neceſſariis? Non licet; nam neque vi praeſentis Anginae proxime producitur, neque cum eius potentiis concurrit ad ſpeciem Anginae malignae producendum. Num non neceſſariis? Poſſes, ſi conſtaret eam vel adeſſe vel abeſſe poſſe: non poteris, ſi conſtat eam cum morbo ita cohaerere vt non poſſit quin ſemper ſeſe manifeſtet. Et hoc eſſe, mihi perſuaſum habeo: et quibus nitor argumenta haec ſunt:

1) Dantur nonnulli auctores, qui Scarlatinae ſine vlla conditione tanquam

inſeparabilis morbi comitis meminerunt v. c. CVLLENIVS (*Anfangsgr. d. Arzneiwiſſ. Bd. 1. §. 314.*). Alii Scarlatinam modo non ſemper adeſſe affirmant, v FOTHERGILLIVS (*l. c. p. 285.*). Alii denique nullam quidem ſubinde eruptionem obſeruarunt, ſed hoc in caſu inſignis ſubſequebatur cuticulae deſquammatio. (HVXHAM *l. c. p. 104.* IOHNSTONE *l. c. p. 357.*) Nonne hoc idem eſt ac ſi Scarlatinam ipſam obſeruaſſent? Quoties enim idem contigit iſtis in epidemiis ſcarlatinoſis quas obſeruarunt et deſcripſerunt EICHEL (*Acta ſocietatis Havnienſ. Vol. 2.*) et BICKER (*l. c.*). Quid iſte *morbus - Cholera* quem MARTEAV (*l. c. inde a. p. 40.*) epidemiam maligno-anginoſam intercurriſſe ait, aliud eſt, quam Scarlatina? Nam eruptionem quidem non obſeruauit, ſed morbus larga deſquammatione iudicabatur, et ſaepe pediſſequam habebat Leucophlegmatiam.

2) Sunt quidem qui in nonnullorum aegrorum hiſtoriis nec de eruptione nec

de

de desquammatione sermonem iniecerunt: sed quidni eam nonnunquam tanquam symptoma omissam, quidni nonnunquam ob tenuitatem vel coloris insensibilitatem haud esse obseruatam putemus? Quam facile hoc sit, probat aegri cuiusdam historia, quam Praeceptoris summe mihi venerandi, STROMEIERI liberalitati debeo: Vidit enim adultum grauissimis omnibus, quibus vnquam Angina maligna stipata fuisse refertur, symptomatibus affectum. In Scarlatinam inquirens nil prater vix effatu dignum quid cum aliquo tumore coniunctum, in digitorum apicibus detexit. Sed nomen morbi non curans, morbo medelam fecit. Nec diu quod nomen conueniat latuit. Paucis enim diebus post in eandem domum arcessitus, et, vt duobus infantibus hydrope intercute totius corporis tumidis consuleret, rogatus, facile certior factus est hos ante octiduum febre Scarlatina sed adeo miti vt artis subsidii non indiguerint, laborasse, et priorem aegrotum saepius

apud

apud hos contagio ſeſe expoſuiſſe. Quis eſt qui hunc morbum anginam malignam nominare dubitaſſet, niſi tempeſtiue infantum tumor et hinc praegreſſae ſcarlatinoſae infectionis notitia ſubueniſſet?

3) Ne animus quidem eſt negare interdum abſuiſſe exanthema aeque ac deſquammationem. Poteſt, ſalua mea theoria. Eruptio enim etſi nequaquam critica, attamen ſemper ſalutare naturae molimen eſt. Quo tenuior haec, eo grauius ſecundum fere omnes tam de angina maligna quam de Scarlatina auctorum obſeruationes (Bickervm *l. c. p. 142* et alias, nominaſſe ſufficiat) omnia alia, imprimis anginoſi affectus, inſtant: et ſic vice verſa. Nec mirum id, nam natura forma eruptionis partem materiei morbificae ad cutem deponit: deficiente itaque hac depoſitione, non poteſt quin reliqua omnia grauius vrgeant. Cauſſae quae vti in quouis alio exanthematico morbo, ita etiam in hoc eruptionem retinent, in aprico ſunt: adeſt

enim

enim aut vera virium magna proſtratio aut ſpuria debilitas a plethora vel primarum viarum ſordibus oriunda, aut cutis inperſpirabilis rigiditas aut denique ſpaſtica pororum a refrigerio conſtrictio. Pone has cauſſas minus eſſe efficaces, aliqua quidem at tenuis eruptio erit; pone magis eſſe, nulla, et tunc periculoſiſſimus morbus eſt. Idem in Scarlatina epidemica obſeruauit Bickervs *(l. c. p. 149.)*. — Caeterum maior morbi in fauces quam in cutem decubitus etiam ab epidemia, ſicut varioloſi in oculos, morbilloſi in pulmones etc.: et denique ab aegrorum aetate pendet; adulti ſemper minus atque pallidius rubent, ſaepiſſime deſquammationem ſine praegreſſa ſenſibili eruptione perpetiuntur. Ii qui quadrageſimum annum iam ſuperarunt nec eruptioni nec deſquammationi videntur eſſe obnoxii: ſed eodem tempore quo infantes rubedo ſcarlatina pingit, hi (Stoll. *Rat. med. T. II. p. 26. ſqq.)* angina tantum et fe-

bre ſcarlatinam aemulante laborant. Quare Stoll (*aphoriſmi §. 194.*) in adultis febrem Scarlatinoſam ſine Scarlatina agnoſcit.

Patet itaque eruptionem ſcarlatinam in angina maligna fere ſemper adfuiſſe, et ſi ſubinde abſuerit, hanc eius abſentiam eodem modo poſſe explicari, quo non ſolum in Scarlatina vera, ſed etiam in aliis exanthematicis morbis, eruptionis defectus explicandus eſt.

B. Si ſcarlatina in angina maligna ſymptomatica eſſet, non video quomodo fieret vt nunquam alia exanthematum genera corpora aegrorum tingant, vt nunquam de miliari et petechiali in aliis febribus toties obuio, ſed ſemper de ſcarlatino ſermo iniiciatur.

C. Praecox quoque Scarlatinae in hoc morbo eruptio ſymptomaticam eius naturam, ni fallor, dubiis ſubiicit, In aliis enim febribus exanthemata ſymptomatica ſub finem demum et mala ſub prognoſi

pro-

propullulant: hic autem ſcarlatina interdum omnium prima fuit.

D. Inter morbum et ſymptomata iuſta ſolet eſſe proportio. At hic quo ſaevius angina afficit, eo minus plerumque cutem rubere videmus.

E. Scarlatinae denique nimium in totum morbum momentum eſt, quam vt mere ſymptomaticam eam habere liceat. Quoties enim omnium ſymptomatum ſumma exacerbatio imo mors ineuitabilis poſt eius retroceſſionem? (Hvxham *l. c. p. 106.* Fothergill *l. c. p. 305. et alii.*).

§. XX.

Haec ſpero ſufficient ad probandum, quam de ſymptomatis cum ipſo morbo permutatione protuli ſententiam.

Num autem inde deriuandus ſiniſter ille ſucceſſus, quocum morbum oppugnare conati ſunt obſeruatores? Minime; nam ſi indicationes arripuiſſent et his adaptam medicinam feciſſent, nomen quodlibet indere

per me liceret: nam de verbis contendere nolui.

Secunda itaque et grauiſſima cauſa, cui inſignem, qua morbus hucuſque ſemper ſaeuiit, ſtragem deberi cenſeo, eſt *falſa medicorum de morbi putredine opinio, falſaque huic ſuperſtructa antiſeptica methodus.*

§. XXI.

Et quibus haec mea accuſatio nititur, haec ſunt:

A. In ſymptomatum farragine, quibus ſtipatus morbus noſter omnibus apparuit obſeruatoribus, ea, quae putredinem tutiſſime teſtantur, nempe quae putridam colliquatiuam ſanguinis reſolutionem produnt, prorſus deſidero. Adſunt quidem haud raro narium haemorrhagiae, ſed quo iure has colliquatiuas nominare liceat, paulo inferius patebit. Aliorum ſymptomatum colliquatiuorum nemo meminit. Nemo de atra, ſicca et diſciſſa lingua; nemo de ardente cardiacorum deſiderio, et animalium ciborum pertinace auerſatione, pluribuſ-

ribusque aliis symptomatibus, quae, etsi febribus putridis sanguineis, exclusis omnibus aliis, vere propria esse dici non possint, earum tamen decursum haud facile immaculatum transire sinunt, sermonem iniicit. Num coniicere licet, auctores in commemorandis morbi symptomatibus alias tam fusos, tam diligentes, ea ipsa, quibus eorum theoria niti debet, si adfuissent, omisisse?

Sed audiatur et altera pars. Videamus quae pro morbi putredine argumenta proferant:

Viriumne summa prostratio pudredinem notat? Hanc omnem putridam sanguineam febrem in secundo saltem stadio, (nam primum ea stipari ne solet quidem) comitari, facile concedo. Sed quot quaeso febres contagiosae sunt, quas non comitetur? HVXHAM (*operum Tom. II. p. m. 104. 105.*) contagia id sibi propria habere asserit vt neruos imprimis afficiant et vim neruosam prosternant. GRANTIVS (*l. c. p. 519.*) idem de omnibus contagiis, prae-

ter

ter morbillosum et id quod tussim conuulsiuam gignit, contendit. Et quoties illa debilitas a vera virium inopia pendet? Nonne ipse GRANTIVS (*ibidem*) debilitatem spuriam a plethora et primarum viarum colluuie nouit? STOLLIVS (*Rat. med. T. II. p. m. 181.*) ait: "pulsuum exilissimorum caussa saepe est materies circa praecordia summopere turgens; et hic optimum cardiacum emeto-catharticum est, quod pulsibus vigorem illico restituit. Stimulantia nil emendant sed mirum quantum fictitiam hanc debilitatem augent." Quis denique in morbo qui fere semper non nisi teneros infantes, eorumque tantum debiliores afficit, magnum medicatricis naturae molimen viriumque vigorem exspectabit? Quid! quod CCHOMEL (*p. 41.*) hanc insignem virium deiectionem, in sua epidemia abfuisse expresse moneat!

Haemorrhagias narium et praecoces menses interdum putredinis et quidem summae putridae colliquationis indicia esse, nemo negabit. Sed quis semper eas colli-

qua-

quatiuas eſſe contendet? Veriſſima ſunt, quae STOLLIVS (*Tom. II. p. m. 172.*) affert: "ipſe febrilis impetus ſanguinem aut e naribus aut ex vtero mouet. Si quando horum quid in morbo comparet, nec inde quid boni ſperandum nec quid mali praeſagiendum; neque vnquam inde agendorum ratio depromenda. Sufficit ſpectare ipſum morbum eiusque principem cauſſam, atque hinc medelam opponere directam et parem".

Quod ad *narium haemorrhagiam* attinet, conſtat, eam ſaepiſſime primum morbi ingreſſum foedaſſe, vbi itaque tanta ſanguinis colliquatio, vt inde haemorrhagiae prodire poſſent, nondum adeſſe poterat, imo vbi obſeruatoribus teſtibus aut ſalutaris aut ſaltem innoxia erat. Hic ipſe febrilis impetus ſanguinem mouit. Idem in omnibus fere infantum acutis morbis ſaepiſſime viſum eſt. Si autem in morbi progreſſu accidit, eam eo magis ab irritamento circa praecordia, vnde in aliis morbis toties oritur, aut a colli tam interno quam externo tumore qui arterioſum ſanguinem transmittit,

mittit, venoſum intercipit (vnde auctores ipſi apoplecticos affectus ſaepius in morbo noſtro obuios repetunt) eumque cogit vt, qua ruat, portam quaerat, deriuandam eſſe cenſeo, cum nemo obſeruatorum ſanguinis ſtillantis putridam et diſſolutam conditionem queſtus ſit. Si denique ſub finem morbi ſanguis erupit, ipſi auctores (nominaſſe ſufficiat FOTHERGILLIVM *l. c. p. 291.*) fatentur hanc haemorrhagiam ab vlceroſa alicuius arteriae eroſione proueniſſe et ſubinde tam largam fuiſſe vt aegrum mox e medio ſuſtulerit.

Quod ad *menſes* autem *periodum anticipantes* in morbi decurſu obuias: has ſaepe alias, praeter putridam ſanguinis colliquationem, cauſſas agnoſcere, probant quae inter plures alios auctores imprimis STOLLIVS (*T. II. p. m. 176.*) memorat. Ait enim: "ſaepe miratus ſum purgationes muliebres ob bilioſam febrem multum a ſuo tramite deflexiſſe, euaſiſſe, anomalas, graues, perículoſas, et ſola illa, quae febrem

brem directe atque efficaciter aggrediebatur, denuo intra orbitam reductam esse."

Nonne quoque si colliquatiuae essent istae haemorrhagiae, et alia quoque colliquationis indicia adesse deberent? Quis autem est qui petechiarum striarumque a suggillatione liuidarum, atrescentium, in putrida sanguinis dissolutione toties conspicuarum; quis est qui sudorum colliquatiuorum, foetentium, sanguineorum; quis denique est qui diarrhoearum certe colliquationem testantium meminerit? Nam diarrhoeae illae, quas omnes queruntur, ipsis testibus, aut biliosae erant, (FOTHERGILL *l. c. p. 289.* MONRO *l. c. p. 199.*) aut ab intestinorum, praua sanie deglutita, erosione pendebant. (FOTHERGILL *p. 290. et alii*).

Cum itaque haemorrhagiae hunc morbum maculantes neque ex se neque ex sociis tanquam colliquationis signa et effectus noscantur, nil aliud quam cuiusuis alius febris symptomata sunt.

Alui

Alui quoque *deiectionum* et *spiritus foetor* falſo inter putredinis indicia numerantur. De *male* enim *olentibus alui deiectionibus*, tanquam fidiſſimis vitioſae inteſtinorum colluuiei ſignis, vt de quo inter omnes conſtet, fuſiorem eſſe non opus eſt. *Spiritus* autem *foeditas*, praeterquam quod ventriculi ſordem ſaepiſſime prodat, imprimis vlceribus impuris fauces depaſcentibus tribuendus eſt, eoque minus putredinem notat, cum eandem Bickervs (*l. c. p. 142.*) in Scarlatina epidemica cui inflammatoria adeo in genere natura haud videtur neganda, obſeruauerit.

De *animi inſigni in deliria pronitate* tanquam certiſſimo putredinis indice, omnes conſentiunt. Sed iis reſpondeant, quorum auctoritatem haud ſuſpectam habebunt, Tissotvs, qui, de *febre Lauſannenſi* agens, inter viginti delirantes nouemdecim e ventriculo delirare, ait; et Stollivs (*T. II. p. m. 146.*) qui mentem multo frequentius a vitio gaſtrico, quam a ſanguine aut alia alibi exiſtente cauſa turbatam vidit.

Meteo

Meteorifmis, maximo, vereor, cum aegrotorum damno, tam in hoc morbo quam toties alias femper putredinem teftari, creditus, faepiffime alius originis, fpafticae nempe eft, et viuidiffimam inteftinorum in acrem biliofum ftimulum reactionem, cauffam agnofcit: apparet itaque, vt STOLLII (*T. II. p. m. 19.*) verbis vtar, vbi multa colluuies intra fublime abdomen collecta moueri incipit atque exitum tumultuarie molitur, interaneis integris quidem at imbecillis.

Ne *gangraena* quidem putredinem notat. Gangraena enim, nifi ab intercepta nutritione orta, femper eft vis vitalis alicuius partis praegreffa inflammatione vltra fui extendendi facultatem intenfa. Nil itaque prodit quam praegreffam in parte affecta acriorem, diutius infiftentem irritationem; quam folidorum debilitatem quae huic irritationi non diu paria facile fuccumbunt, emoriuntur; quam denique prauam humorum conditionem variumque in corpore latentem morbofum fomitem, tan-

 quam

quam ſecundaria irritamenta in affectam debilem partem agentes. Hinc STOLLIVS (*T. II. p. m. 185.*) inquit: "ſuperuenientes febres gaſtricae morbos ipſos chirurgicos, vulnera, vlcera etc. repente et multo peiores effecere. Imminentem non raro in parte laeſa gangraenam cura antibilioſa et aëre luſtrato repercuſſimus et ne ſanati relapſum paterentur ſtomachicis remediis ventriculo cauimus." Hinc toties Venaeſectione et variis multiplex irritamentum hebetantibus remediis ad gangraenam coërcendam et ſanandam, quam ipſo Cortice opus eſt. Cortex enim putredinis cauſſa in gangraena adhibitus non gangraenae cauſſam ſed effectum oppugnat.

Videmus itaque omnia ea ſymptomata, quibus omnes freti putredinem accuſant, ſaepe quoque, quin quaedam ſaepius, in alius naturae febribus venire obuia, ideoque putredinis characteriſtica ſigna eſſe non poſſe: ea contra quae putredinem tutiſſime notant, hic prorſus deſiderari. Me autem de morbo integro hic locutum eſſe et eum,

in

in quem regimen ineptum falſaque medela morbum non putridum vertere poteſt, hic ad me non pertinuiſſe, vix eſt quod moneatur.

Vti autem hoc tanquam grauiſſimum meorum argumentorum, quibus de putredine morbi theoriam impugno, conſidero, ita tamen alia adhuc in promptu ſunt, quae nunc breuiter ſubnectam. Itaque

B. Putridi morbi calidos aeſtatis menſes prae aliis amant; Angina maligna autem, etſi per integros annos hinc inde caput efferre viſa ſit, ſaepiſſime tamen et grauiſſime autumnali tempore hyemiſque initio affecit. Sic FOTHERGILLIVS (*l. c. p. 283.*) a menſe Septembri ad Decembrem totidem hoc morbo affectos vidit, quot per totum reliquum annum. Sic MARTEAV (*l. c. introduction p. XX*) morbum ſaepiſſime a menſe Octobri ad Aprilem, raro aeſtate vidit. Sic HVXHAMVS (*oper. Tom. III. p. 98.*) morbum ſaepe Septembri, ſaepius Octobri et Nouembri, ſaepiſſime Decembri occurriſſe affert. Sic DON. MONRO (*l. c.*

 p.

p. 197.) morbum ſaepiſſime autumno et hyemis initio ſeſe obſerre innuit. Sic denique illa epidemia quam obſeruarunt et deſcripſerunt Chomel et Astrvc (Chomel *l. c. p. 102.*) menſe Octobri graſſata eſt etc. Et inſuper Grantivs (*p. 282. ſqq.*) multas *Londini*, vbi Angina maligna ſaepiſſime ſemper obſeruata eſt, cauſſas adeſſe refert, quae putridos morbos rariores reddant, adeo vt ante et praeter Iulium et Auguſtum epidemice non graſſentur.

C. Secundum omnium medicorum, ipſiuſque Grantii (*cf. §. XII.*) obſeruationem, febris, quam quoduis contagium in corpus delatum excitat, aut ſimplex i. e. ſolum naturae materiae morbificae exterminationem molientis conamen eſt, aut pro corporum, quae afficit, conſtitutionis et imprimis pro epidemiae, quae, dum dictaturam exercet, omnes morbos, quouis ſub nomine veniant, ſuae ditionis facit ſuiſque ſub vexillis militari cogit, varietate, variam ſibi complicationem adſciſcit. Quomodo quaeſo fieri poſſet vt in

hoc

hoc contagioſo morbo febris ſemper putredinis foedo conſortio vtatur, imprimis cum ipſe GRANTIVS *(p. 351. 352.)* multas *Londini* concurrere cauſas dicat, quae bilem ſufflent, cum ipſe (*ibidem*) biliofam febrem autumnalem morbum nominet?

§. XXII.

Quid igitur omnes obſeruatores, quoties faucium gangraenam inſpiciunt, vno ore putredinem clamant? Vnde aliarum febris modificationum tanta apud omnes negligentia, vt matronas ipſas (IOHNSTONE *p. 341.)* et ſacerdotes (MARTEAV *l. c. introduct. p. XV.)* cortice et ceteris antiſepticis morbo mederi docuerint? Vnde ipſe GRANTIVS egregiae ſuae de contagioſorum morborum multiplici indole theoriae (*cf. §. XII.*) ita obliuiſcitur, vt nullibi, (docent aegrorum hiſtoriae tractatui de Angina maligna annexae) ne ſub clariſſimis quidem primarum viarum ſaburrae indiciis, plus quam vnum emeticum vnumve purgans diaphoreticis et antiſepticis praemiſe-

miserit, vel hisce rariora clysmata interposuerit vel denique purgantia et antiseptica alterna vice propinauerit?

§. XXIII.

Sed, vt recte intelligar, daturne vnquam angina putrida? nec vnquam Scarlatina putrida? Posse dari anginam putridam, nequaquam nego: si scilicet et peripneumoniae, pleuritides aliaeque putridae inflammationes dantur. Aeque tamen ac illae rara erit, aeque forte ac illae non nisi symptoma casu ad febrem putridam simplicem accedens, non magis ac illae scarlatina eruptione stipata, nec epidemico more saeuiens. — Nec vnquam Scarlatinam mere putridam dari posse, negare animus est; sed et hanc rarissimam esse debere mihi persuasum habeo, quippe qui apud omnes illos obseruatores, quos in hocce libello elaborando perlegi, et sane haud pauci sunt, nullum exemplum reperierim vbi dicere licuisset: Scarlatina putrida est.

§. XXIV.

Cum itaque, vt ad propoſitum redeam, non ſolum ſiniſter methodi antiſepticae in hoc morbo effectus, ſed etiam omnium eorum, quae putredinem accuſant, phaenomenorum defectus, putridam morbi naturam, quantum mihi ſaltem videre contigit, plus quam dubiam reddant: videamus nunc quae nam ſint verae, quas nobis offerat, indicationes? Probato iam Scarlatinam primas in noſtro morbo habere partes, nil quidem impedit quo minus omnes hic, quae in quauis alia Scarlatina, adeſſe indicationes, morbumque ſaepiſſime (nam ſemper eſſe cum STOLLIO, TISSOTO et aliis contendere non auſim) gaſtricum eſſe, afferam: ſed ne imprimis in hac disquiſitione deſim, phaenomena in ipſis iſtis, quas obſeruatores deſcripſerunt, epidemiis annotata, quid faciendum ſit ſuppeditent.

§. XXV.

Nauſeae, vomituritiones, quin ipſi bilioſi vomitus morbi iam primum inſultum

ſtipant. Non ignoro quidem GRANTIUM et alios omnia haec a ſpaſmo febrili vniuerſali proficiſci velle; non ignoro quoties in aliarum febrium primo inſultu obuia ſint; nec denique ea ſubinde ab ipſius oeſophagi eroſione poſſe originem ducere, nego: ſed tanta eorum conſtantia vt ſemper adfuiſſe libere contendere poſſim; eorum haud rara per totum morbum perſeuerantia; levamen quod aegris afferunt, (quis enim a ſpaſtico vomitu leuamen ſperabit?); ſigna quae ſibi adſociant ſemper, praecordiorum nimirum oppreſſio, ventriculi angor, aluus ipſis FOTHERGILLIO et MONROO teſtibus bilioſa demittens (*cf.* §. *XXI.*), vrina turbida quaſi bile tincta (*cf.* §. *VI.*) et omnium primum lingua, veridica illa ventriculi inteſtinorumque index, in apice humida et albeſcens verſus radicem autem craſſa, lutea et caſtanei coloris ſaburra obtecta, cuius ad vnum omnes meminerunt, quam inter diagnoſtica morbi ſigna HVXHAMVS (*p. 108.*) refert; egregius denique in hoc morbo emeticorum effectus, quorum

rum vnicum ſaepe totum morbum abſtulit, (LEVISON *l. c. p. 13.*) vel ſaltem ſemper ferox eius ingenium valde depreſſit, vti omnes affirmant: quis eſt cui de bilioſo fomite primas vias praeſertim autem ventriculum foedante non perſuadeant? Hiſce addas: morbum in illos menſes incidere, illos annos prae aliis amare, qui bile vberrimi ſint (*§. XXI. B.*), addas: multas *Londini* cauſſas ſubeſſe quae bilem ſufflent (*ibidem C.*): et mecum, ſpero, conſenties putredinem abſoluendam, bilem hoſtem eſſe quem opporteat aggredi.

§. XXVI.

Sed eandem hic bilis conditionem ſubeſſe, quae in quauis Scarlatina vel cuiusuis alius nominis bilioſis in febribus, contendere nolo. Vetor omnium ſymptomatum ſaeua vehementia, vetor velociore et periculoſiore morbi decurſu. Longe ſolito maior bilis acrimonia adeſt. Hinc anginae malignae affectus in ea ſolum Scarlatinae ſpecie videmus, quam miliarium (haec

enim non ſemper veſiculae aër continentes, non ſemper meri proxime inſtantis deſquammationis prodromi ſunt; ſed ſaepe eandem, quam genuina miliaria, aquoſam, purulentam materiem continent, ſaepe iam initio febris ſcarlatinae propullulant) prauo ſatellitio vtentem, *Scarlatinam miliarem* aut cum VOGELIO (*de cognoſ. et curand. morb. p. 112.*) *puſtularem* nominare fas eſt, et quam ob maiorem omnium ſymptomatum moleſtiam, maiusque qnod ſecum ducit periculum ſatis male audientem nouimus.

§. XXVII.

Sufficietne autem acris bilis omnibus illis malis producendis, vnde tantae infamiae hucusque ſemper morbus fuit, vnde tanta cum ſtrage ſaeuiit, vbicunque extulit caput? Sufficiet ſane. Vidimus iam (*§. XXI. A.*) omnia diriſſima ſymptomata, quibus vnquam noſter morbus apparuit ſtipatus, ſaepe ſaepius in aliis morbis, meracae bilis progenie, eſſe obſeruata. Quid! quod ne his ſolum ſed maioribus adeo Chamae-

leon

leon hic verſipellis par ſit! Incipientem Opiſtothonum, reſolutionem muſculorum faciei ex vno latere, balbutiem etc. emetocatharſi ſublatam, cito ſublatam vidit STOLLIVS (*Rat. med. T. I. p. m. 33*)!

§. XXVIII.

Quaenam ſunt itaque, quas offert morbus, indicationes? Quod ad febrem attinet, cuius longe maxima in huic morbo medendo ratio habenda eſt, nullae ſane agnoſcendae ſunt, quam: bilis acrem ſtimulum hebetandi; putridam eius corruptionem praecauendi; eamque quantocyus educendi.

Quam ſymptomata ſibi curam poſcant, inferius dicetur.

Iam itaque videamus quae, ſecundum has a febris natura deſumtas indicationes, remedia perniciem minitentur, quae ſalutem promittant; bene memores iſtius:

"In febrium quarumlibet curatione omne punctum tulerit, *qua porta excludenda veniat materia febrilis*, qui certo norit." (SYDENHAM. *Sect. VI. Cap. I.*).

§. XXIX.

Venaesectio.

Plurimi eius vſum diſſuadent vel arctiſſimis ſaltem limitibus circumſcribunt. Sunt tamen nonnulli qui non ſolum opem inde ſed totam fere curam exſpectant: huc pertinent: Chomel (*l. c. p. 73.*), Astrvc (Chomel *l. c. p. 102.*), Dvbovrg (*ibidem p. 127.*), et vt videtur quoque Rvssel (*oeconomy of nature etc. p. 112.*). Quid itaque de ea cenſendum? Febrem Scarlatinam raro quidem mere inflammatoriam ſaepe autem gaſtrico - inflammatoriam eſſe, notum eſt; ſed rara haec in tenerioribus infantibus adultisque imbecillis complicatio. Ceterum Scarlatinae gaſtrico - inflammatoria ſpecies ea non eſt quae magnam faucium prae ſe ferat cladem. Nam inflammatorii quid ſemper bonam ſolidorum conditionem, bonam humorum craſin ſupponit, et his conuenientibus vis vitae vegeta, etſi inflammationibus ſaepe obnoxia, iisdem non facile ſuccumbit, plerumque benignam

earum

earum resolutionem admittit. Debilibus autem solidis, vitiosis humoribus, leui sane irritamento opus est, vt inflammatio in suppurationem imo in ipsam gangraenam abeat. Illa itaque Scarlatinae species, in qua solidorum debilis et irritabilis humorumque praua conditió subest, in qua non phlogistica diathesis sed solus miasmatis bilisque stimulus phlogosin faucibus afflat, ea est, vbi post leue languidumque certamen omnia mox victori hosti et simul omnibus quae ille iubet vlceri atque gangraenae sese subiiciunt. Num in hac a Venaesectione quid boni sperandum? Minime sane. Omnium enim turbarum princeps auctor bilis est. Quid sanguinis missio (libenter Stollii *Rat. med. T. II. p. m.* 229. verba repeto) in bilem potest stomachique pituitam? Pugio plumbeus in leonem, claua herculea excipiendum, emetocatharsi! Sed non solum omnem in se positam spem Venaesectio fallet, magnopere quoque nocebit. Plus enim (Stollius *Rat. med. T. II. p.* 87.) nocet sanguis

vbi

vbi non oportuit miſſus, quam non miſſus vbi oportuit. Elaterem fibrarum iam nimis remiſſum magis eneruat: vires, a quibus omnia in hoc morbo pendent, peſſundat: erupturam Scarlatinam retinet, eruptam reuocat. Iam bilis quam ſanguine fraenari veteres dixerunt, reſciſſo hoc fraenulo, efferri incipit atque repagula effringere, communem humorum oceanum adit neque emeticis neque purgantibus reuocanda, totoque in corpore dominium mox obtinet. Hinc morbus creſcit, putredinem qua hactenus caruit, induit, et ſi vſquam malignitas, hic eſt. CHOMELIVM itaque ex octo aegrotis, quorum hiſtoriam narrat, perdidiſſe quinque, non miror; tres ſeruaſſe quod mirer eſt: quippe qui in aegra tredecim annorum (*p. 10. ſqq.*) intra tres dies octo Venaeſectiones inſtituere haud dubitauerit, qui ſanguinis maſſam idcirco diminuerit "*parceque la maladie augmentera à proportion qu'elle trouvera plus d'humeurs à corrompre*" (*p. 73.*) et vana hacce ratione fretus optimo ſeſe contra morbum

praeſi-

praeſidio ſpoliauerit. Similis, ni fallor, cauti ducis, qui optimam ſuarum copiarum in caſtris retinet partem, "quia eo cruentior pugna erit, quo plures ſe caedi obtulerint" et ſic iam primo congreſſu campum cedere cogitur.

Nonne autem adultis, robuſtis, bono ſanguine repletis, ſi forte et hi afficiantur, vena tundenda erit? Poterit, fateor, ſi grauius vrgent plethorae turbae, deglutitionis et reſpirationis difficultas: aſt parca fiat neque iterante manu; aut, quod melius adhuc, topica ſit. Sponte enim ſubſidet breuis aeui, ſaepe inanis tumultus. Imprimis autem caueas ne veram phlogoſin iudices quam mentitur bilis; ne Venaeſectione pulſum indures, qui ſubuerſo ventriculo cum leuamine molleſcet.

§. XXX.

Purgantia.

Haec rari ſemper in noſtro morbo vſus fuere: et vix quemquam praeter DON. MON-

Monro (*l. c. p. 199.*) et hunc non nisi ſub certis conditionibus ea commendaſſe lego. Et cum ex omnibus phaenomenis pateat, principem morboſi irritamenti in ventriculo ſedem eſſe, omniaque in eo vertantur vt proxima illud via educatur, parum ſane promittunt. Aluus ſemper reſpondeat, ſed huic ſcopo ſufficient clyſmata. Ad internum purgantium vſum tunc demum confugiendum eſſe cenſeo, ſi in morbi progreſſu neglectaque emeſi altius iam deſcenderint ſordes: nec hic niſi mitiora permitterem. A fortioribus, vt quae iam nimis proſtratas vires magis adhuc infringant, eo magis abſtinendum, cum ob acrem bilis ſtimulum, non ſine luculento aegrotorum detrimento, iam ſponte ſoleant largiter fluere diarrhoeae.

§. XXXI.

Diaphoretica.

Haec cum regimine diaphoretico coniuncta omnibus auctoribus ſemper, imprimis autem Grantio magni aeſtimata fuerunt.

fuerunt. Conſtat quidem omnia febrilia contagia in corpus delata, antequam ſuos exſeruerint effectus, ſudore poſſe expelli: et de Scarlatinoſo pluries obſeruauit EICHEL (*Acta Havn. Vol. II. p. 38. 2*). Sed ſi iam febris ardet, bilis iam ſecretio alterata eſt, num et hic diaphoreſis conducet? GRANTIVS quidem, immemor febris, immemor aeſtuantis bilis, ſemper (rariores caſus excipias) diaphoreticis curam exorſus eſt, extortumque ſudorem aluit donec expulſum crederet contagium: ego autem hanc methodum non poſſe proficere credo, nam ſi iam venenatum aculeum infixit contagium, iam ſuos effectus praeſtitit, nunc hi delendi ſunt et in hos diaphoreſis nil poteſt; imo nocere mihi perſuaſum habeo, vt quae febrem augeat (quod ipſe expertus eſt GRANTIVS et adeo vt pluries poſt ſudorem venaeſectionem inſtituere coactus fuerit, *p. 614. 622.*); pellat in ſecundas vias primarum ſordes et ita morbum hactenus maxima ex parte inteſtinis incluſum, et ſanguini impertiat. Vbi-

cunque itaque diaphoresis totam curam absolvisse imprimis GRANTIO (*p. 596. 619. 638. 647.*) scribitur, mere simplicem catarrhalem aemulantem febrem adfuisse pro certo habeo. GRANTII imprimis in propinandis diaphoreticis audaciam miror, vt qui aegro (*p. 616.*) hoc morbo quem luculentissima colicae biliosae signa stipabant, decumbenti, vnum tantum dederit purgans, et quamuis biliosae et magnopere alleuantes sedes antigastricae methodi continuationem quam maxime indicarent, illico ad diaphoretica transierit: cum tamen alio loco (*p. 370.*) hanc agendi normam vituperet eiusque noxias ostendat.

§. XXXII.

Cardiaca.

Haec, imprimis vinum, confect. cardiac. Raleigh. pulv. Contraieru. et e chelis cancrorum compositus, Camphora et Crocus summum fere apud omnes auctores, prae aliis autem apud FOTHERGILLIVM et HVXHAMVM, in Antanginosa materia medica

dica locum tenent, iisque et nutriens victus adiungitur.

Duplex scopus est hisce remediis praefixus, alter prostratas vires excitandi, alter materiam morbi per sudorem atque exanthema eiiciendi.

Quod ad primum attinet, ex praegressis iam plus quam verisimile est debilitatem in hoc morbo fere nunquam a vera virium inopia sed ab acri in primis viis haesitante viresque deprimente stimulo pendere: eoque probabilius hoc, cum plerumque cum primo iam morbi insultu contingat; vera autem virium inopia in decursu demum morborum soleat subuenire. Liquet itaque quae hoc scopo a cardiacorum vsu speranda sint. "Optimum hic cardiacum emeto - catharticum est; stimulantia nil emendant sed mirum quantum fictitiam hanc debilitatem augent". (STOLL *T. II. p. 181.*). Ita quoque nutrientium alimentorum in hoc morbo idem qui in tot aliis effectus erit: morbum nutrient non aegrum.

Sed ſi quoque vires vere ſuccumberent quod in progreſſu morbi ſaltem fieri poteſt, attamen, quales obſeruatores praeſcripſere, ſtimuli ob ipſam inteſtinis inhaerentem ſordem, non facile admittendi erunt, ſed potius talibus, quae in primis viis vim nullam noxiam exſerunt, vt ſinapiſmis etc., explendi ſunt.

Quod ad ſecundum: de ſudoris in incremento et ſtatu morbi inutilitate imo noxiis, iam praecedens §. egit. Iam itaque videamus quid in exanthema cardiaca poſſint? Si huic nulla obſtant *impedimenta* ſibi plerumque ſufficiet ſui conſeruatrix natura: ſi obſtant, haec obſtacula remoue et cutis rubebit. Tunc variolas atque morbillos, quibus luxurians ſanguis, abdominis ſordes cutisue inperſpirabilis rigiditas oſtia claudit, vino et camphora extrudes? Venaeſectione, Er to-catharſi tepidoque balneo reclude, et calcaribus non indigebis. Ibi ſolum vbi abſentibus aut iam remotis hiſce obſtaculis vera virium te deſeruerit labes, vini, camphorae vel cuiusuis ſimilis ſtimu-

lum

lum ſubdere licebit. Nonne et hic eadem rerum conditio? Omnia quae cardiacorum tribus offert, ſanguinis tumultum augebunt, bilis moroſitatem acuent, eoque difficilius incarceratus poterit ſolui.

§. XXXIII.

Antiſeptica.

Horum Corticem peruuianum et minerale acidum, vt quae omnibus obſeruatoribus ſemper vſitatiſſima fuerint, recenſuiſſe ſufficiet. *Corticis* vſum prae aliis IOHNSTONE, D. MONRO et LEVISON magni fecerunt. Quantum detrimentum ſit quod in initio morbi, vbi meraca bilis adeſt, afferre debeat, multis verbis oſtendere opus haud foret, niſi audaciam horrerem, quacum inter alios imprimis GRANTIVS (*p. 633. 636.*) vt qui inter luculentiſſima ſiſtematis gaſtrici praua materia inquinati ſigna, illico ad corticem confugere aut ſaltem corticem et euacuantia alterna vice adhibere non dubitauerit, eum propinaſſe legitur. Monendum itaque eſt, vtut

 fuerint,

fuerint, qui Corticem hic primas tenere arbitrentur, eum morbi caufam non removere; bilem mobilem figere; eius euacuationem regia via impedire; vim vitae faburrae mole iamiam depreffam prorfus profternere et ita (Stollii verbis vti liceat) morbum in malignisfimam malignitatem reducere. Febrem praeterea, febrifugae virtutis oblitus, auget, adeo vt de Haën (*Rat. med. contin. T. 1. cap. de Scarlat.*) cortici in Scarlatina fpecificam vim effe exiftimans, fanguinis turbas poft eius vfum Venaefectione debuerit fedare; fanguinis per abdominis vifcera circuitum fiftit, viscera obftruit etc. Nec fi putridam iam corruptionem primarum viarum fordes induerunt, tutior eius atque falubrior vfus erit: in primas enim vias nullam antifepticam vim exferit; putridam contra faburram, fecundum fanioris medicinae leges quam primum educendam, retinet: vnde incendium alimentis haud fubductis, imo oleo lignifque affufis, quouis momento latius ferpit et omnia in cineres vertit. Nec deni-

denique ſi iam humores corruptionem participarunt, cortici locum eſſe pro certo habeo. Quidquid de eo in hoc caſu praedicauerint CLARCKIVS, LINDIVS, LETTSOMIVS et alii: Noſtratium neminem quam dubii nominis ſit fugit. Quod in humoribus forte emendat (ſed ſaepe in verae ſanguineae putridae febris initio nondum conuenit cortex) in alimentari canali perdit: hinc omnia mala humores hauſerunt, hinc plura vlterius haurient. Longe itaque hic Cortici praeferenda erunt, quae ſanguinis corruptioni conſulunt, et ſimul eam quam primae viae includunt non augent: vt vegetabile acidum, Tamarindorum pulpa, Riuerii potio; et in magis vrgente caſu aut vbi vires nimis labefactae malum omen praebent, Valerianae et Serpentar. radices.

Quomodo explicabimus autem ſummas corticis apud omnes in hoc morbo laudes? Semper, reſpondeo, et tanquam princeps remedium cortex in vſum vocatus eſt: ſi itaque euaſerunt quos a primo

limite solummodo salutauit morbus; si euaserunt viribus vitae tam vegetis vsi vt, aegre quidem, tam mitis morbi affectus quam ipsam proditoriam artem perferre potuerint; si denique euaserunt, quibus diaphoreticorum vsus omnem morbi materiam in secundas vias traduxerat, vbi dehiscens et iam ruiturum aedificium subinde cortex sustentat, vnicum propemodum at impar saepe fulcrum: tunc certe non potuit, quin *cortex est*! clamaretur, quin summis laudibus elatus benignus cortex serae posteritati commendaretur.

Idem fere de *minerali acido* valet. Putridam quidem, si aliqua adest, sordium corruptionem paululum corrigere id posse, non nego: ne aeque autem ac cortex portam, qua excludenda venit materia febrilis, claudat, maxime vereor.

§. XXXIV.

Vidimus itaque non solum quocum infelici successu hucusque recensita remedia adhi-

adhibita ſint: ſed in cauſas inquiſiuimus quoque, ob quas cum infelici hoc ſucceſſu ea adhibita fuiſſe oporteat. Iam itaque meum eſſe duco, vt, quae ſecundum meam a morbi natura et phaenomenis deſumptam theoriam conueniant, ſubiungam.

§. XXXV.

Emetica.

Lingua plerumque humida, nauſea, vomituritio, vomitus ipſi bilioſi vna cum praecordiorum oppreſſione et vehementi capitis dolore, ventriculum inprimis inquinatum et mobili quidem materia inquinatum eſſe, omni dubio ſubducunt. Optima itaque atque tutiſſima in initio ſaltem morbi, remedia emetica eſſe, quiſque facile mecum iudicabit. Magna ſunt quae ipſi obſeruatores, etſi raro iisdem vſi, etſi morbi naturam non ſuſpicati de iis praedicauerunt. Saepe totum morbum vnica emeſis abſtulit, ſaepius eius decurſum longe, quam alias ſolet tolerabiliorem reddidit.

Neſcio vtrum contagium ſcarlatinoſum ſpecifico modo id ſibi proprium habeat vt fere ſemper hepatis officinam turbet: an potius ab epidemiae conſtitutionis, in quam incidere, vel a corporum eorum, quos afficere adamat, certo quodam habitu, frequentiſſima haec Scarlatinae febris modificatio bilioſa pendeat? Id ſcio, inter rariſſimos fori medici caſus Scarlatinam pertinere non bilioſam. Optimi eius obſeruatores vt WITHERINGIVS, TISSOTVS, STOLLIVS et alii eam ſemper (quod tamen, vti iam §. XXIV. monui iis concedere non auſim) bilioſam eſſe, eam ſe ſemper fere et ſolis euacuantibus ſuperaſſe, affirmant: et qui ad aliorum remediorum claſſem confugerunt, ſiniſtro laborum ſucceſſu. ſe erraſſe, luculentiſſime probarunt. Illa ſaltem Scarlatinae ſpecies quam Angina maligna comitatur, quam Scarlatinam miliarem nominare fas eſt, ſemper bilioſa eſt; emeticis itaque et ſolis emeticis, ſi tempeſtiue arceſſitus fuerit medicus, febrem ſuis in incunabulis enecabit, gangraenam a fau-

cibus

cibus prohibebit et aegrum citra ambages in vado ponet.

Ipecacuanham antimonialibus ſemper praeferendam eſſe, non dubito, vt quae rarius diarrhoeis toties in hoc morbo moleſtis anſam praebeat, quae minus ac illa irritans cum minori tumultu euacuet, et, mobilibus ſatis ſordibus fortius emeticum non requirentibus, efficacis emetici vicibus facile par ſit.

Raro reſoluentia emeticis praemittere opus erit: ſymptomatum impetus, ſordiumque ſummae turgeſcentiae ſigna, mobilitatem educendae materiae tutiſſime plerumque teſtantur. Quod ſi autem vnquam contingat vt imprimis ſordium linguae inhaerentium ſiccitas reſoluens praeludium poſtulet: ſummopere tibi ab omnibus caveas quae vllo modo putredini fauent, quae vllo modo aluum ſaepius quam fas eſt, mouent. Ad copioſos ſolos et mucilaginoſos vegetabili acido acuatos potus ad ſpontaneum ſiue tenue tamarindinatum lactis ſerum, ad Riuerii potionem cum

Sale

Sale ammoniaco confugere licebit, vt quae ſaburram ad euacuationem quae proxime ſubſequi debet, potenter praeparent, ſimulque ei forte inſtantem putridam corruptionem optime praecaueant.

Si autem primus morbi ingreſſus fuerit neglectus, iam maior bilis acritas ventriculum cardialgico more torqueat, tympanitico efferat ventrem, pulſus paruus et ſpaſtice durus, cutis ſicca rigiditas, forte et extremorum frigus etc. vniuerſalem prodant ſpaſmum; tunc aliam praeparationem ſibi emeſis poſcit. Hic (vti pulchre STOLLIVS *Rat. med. T. II. pag. 107.* ſuadet) irruenti hoſti cedendum pauliſper eſt et amplianda ſpatia ne intra anguſtias concluſus ſibi ipſimet exitum praecludat. Hebetandus itaque hic acris bilis ſtimulus eſt, et minuenda ſolidorum in eum reactio. *Primo* conuenient iam ſupra memorati largi, mucilaginoſi, obuoluentes multo vegetabili acido impraegnati potus, Riuerii potio efferueſcentiae tempore ingeſta, et Ipecacuanha refracta doſi exhibita. Quod ad

ſecun-

secundum, nullum sane remedium noui ad quod facilius et cum maiore laeti successus spe confugerem, quam balnea vel semicupia tepida: et his abdominis oleosas, camphoratas inunctiones, cataplasmata et fomentationes emollientes, clysmata denique obuoluentia et emollientia subiungerem. Sedata, quantum poterit, his similibusue remediis enormi contentorum et continentium mutua actione et reactione, emesis cito et tuto morbificum fomitem extrudet.

§. XXXVI.

Sedne vllus purgantium in hoc morbo vsus erit? Si, neglecta in morbi principio male emesi, iam versus anum descenderint sordes, nil sane superest, quam ea, quam iam ingressae sunt, via, eas deducere. Sed rarior longe purgantium quam emeticorum exoptatus effectus. Tardius euacuant, diutius itaque sordes corruptionis periculo exponunt, et, quod omnium pessimum saepe hypercatharsi magnopere debilitant. Parca itaque et cauta exhibeantur manu. Quan-

tum

tum fieri poteſt, clysmatibus fiat: ſed ſi, his deficientibus, ad interna confugiendum eſt, nulla facile praeter tartariſatum vel tamarindinatum lactis ſerum, cremorem tartari cum Magneſia commixtum et denique Rheum cum aliquot calomellis granis, vt quod blande ſine noxio irritamento faeculentas ſedes ducat, Scarlatinae eruptionem non praepediat, neque putredini vt quis putare poſſit (quippe mox e corpore redux) faueat, permittenda erunt. In principio rite tractati morbi, rariſſime purgandi indicatio aderit.

§. XXXVII.

Hiſce remediis febris ſi fuerit tempeſtiue excepta, omnia illa mala, vnde tam male noſter morbus audit, ſaepiſſime auerſum, rariſſime febris gaſtrico-putridam complicationem, nunquam veram ſanguineam putridam febrem obſeruatum iri, pro certo habeo,

Quod ſi autem neglecta fuerint omnia et inſuper ineptum regimen ineptaue remedia adhibita: tunc certe hic, aeque ac

in

in quauis alia gaſtrica febre, putredo biliofas ſordes corrumpere poteſt. Magna virium ſpirituumque deiectio, magis vrens calor, magis vrgens ſitis, vehementior capitis dolor, lingua ſiccior atreſcens, os amaro-putridum, frequentia deliria, frequens meteoriſmus, peruigilium denique conſtans, facile hanc ſordium putredinem produnt. Iam magnum periculum adeſt. Diutius haerens fomes putreſcens inteſtinis gangraenoſam inflammationem, ſanguini inquinamenta minatur. Si itaque vſpiam medici eſt feſtinare, hic eſt. Illico itaque malae huius ſordium corruptionis, ſi quae adſunt, cauſſae remoueantur: ex cubiculo anguſto, profundo, in ſpatioſius altius ſitum, ex aëre impuro calido in purum, frigidioremque (quantum ſcilicet ob exanthema tuto fieri poteſt) tranſeat aeger; lectum denſum et mollem leni et tenui cum ſtragulo commutet; apto vtatur mere vegetabili victu, multo acidiuſculo potu. Eodem quoque momento omnia quae ad putridam vitioſae colluuiei corruptionem corri-

ri-

rigendam materia medica offert, in vſum vocentur: largus acidorum vegetabilium, Potionis Riuerii cum ſale ammoniaco, imprimis autem aëris fixi et ſimilium vſus ſit: et ſic quodammodo infeſta materia ad euacuationem praeparata, proxime ſubſequatur emeto-catharſis. Magis hic adhuc emetica purgantibus, quam in mere biliosa ſaburrae conditione, erunt praeferenda: cautior adhuc hic in adminiſtrandis purgantibus ſis; hic enim vires minime debilitantes cauſas aegerrime ſolent ferre: nullius fere Salis, nullius fere praeter Rheum, Calomel, Magneſiam cum tartari cremore, cathartici, et horum quoque nonniſi parcus et cautus vſus ſit.

Sedne ſanguini quoque proſpiciendum? Nondum ſanguis laborat: putredo primas ſolum foedat vias. Magis itaque ad praecauendam quam ad corrigendam vitalis laticis corruptionem, largus atque perpetuus ſeri lactis tamarindinati, lactis ebutyrati, aquae aëre fixo impregnatae, decocti pomorum Borsdorffienſium atque ſimilium

lium vſus ſit. Quo citior, cautior et pertinacior primarum viarum euacuatio erit, eo minus humores corruptionem participabunt, eo facilius, quae iam ſanguinem intrarunt, inquinamenta in inteſtinorum canalem redibunt, vel naturae viribus domita alia via eiicientur, aut etiam tuto antiſeptico apparatu corrigi poterunt.

Quousque autem praua colluuies primas vias inundat, eo vsque ab antiſepticorum proprie ſic dictorum, Corticis inprimis et mineralis acidi, vſu prorſus abſtinendum eſt, quippe quae ſaburram, citiſſime euacuandam retineant, figant, et ita perpetuum largumque fontem alant, vnde ſemper noua inquinamenta auide ingurgitet ſanguis. Et ſi ſummus quoque virium inter euacuandum ſuperueniat languor, tamen Corticem acidumque minerale abhorreas eorumque locum Valerianae et Serpentariae radicibus, ſinapiſmis et ſimilibus quae vires potenter excitent, malamque in primas vias vim non exſerant, bene expleas.

Hac ſub medela iniquum et dubium ſane ſtatum, ſine maioribus ſuccedentibus malis, ſine maiore humorum labe, ſaepiſſime poſſe perferri, nullus dubito.

Quodſi autem perfecte purgato gaſtrico, ſyſtemate ſublime abdomen ſubſederit, nil amplius emetica educant, nil amplius alui ductio emendet, clyſmatibus non reſpondeatur; et tamen linguae color atreſcens in atrum abierit, mentis turbae, ſomni inopia etc. continuent, tunc ſoli humores rei ſunt, tunc ipſorum antiſepticorum pro virium vitalium vario habitu, aut refrigerantium, vt tenuis mineralis acidi, et aluminis aut calefacientium, vt corticis, camphorae, vini etc. vſus tuto ſuccedere poterit.

Quam rariſſimam autem noſtrae febris, rite enim tractatae, in ſanguineam putridam tranſitum fore, repetere vix fas eſt.

§. XXXVIII.

Diremto iam, quo modo dixi, malo conſortio, eiecta bile quam ſociabile morbi ingenium ſibi adſciuit, hic ſponte ad frugem

redit,

redit, cum Scarlatina ſimplici iam nobis res eſt. Quid itaque nunc? Scarlatina ſimplex vt variolae vt morbilli benigniſſimum quid eſt, cito decurrit, periculo caret, ſolius naturae viribus obaudiens, ne noceatur, tantum requirit. Niſi itaque hanc noſtram prauum conſortium, populare temporis vitium, antea a miti ſuo ingenio detortam, efferatam reddidiſſet et exlegem, impune ſane, vt olim SYDENHAMVS, omnem opem in eo ponere poſſemus vt, ne inepta diaeta ineptoque regimine ſalutaria naturae conamina turbentur, prohibeamus. Hic autem pluribus opus eſt. Pernicioſi, quos intus egit moleſte hoſpitans morbus, cuniculi vim vitae nimium fregere. Non ſibi ad incitas redacta natura ſufficit vt perfecta criſi morbi reliquias, mites licet, eliminet. Excitanda itaque eſt, eique, quam ingredi debet, praeſternenda via. Simulac itaque perfecte purgatae ſunt primae viae, ad neruina, tonica, ventriculo amica, vt corroboretur laxa corporis compages: ad leniter diaphoretica, vt criſis quae ſemper fere per ſudorem fit adiuuetur, eſt tranſeundum. Iam

vini ſtimulus prodeſt, iam proſunt extracta amara (ea inprimis quae verſus cutem leniter humores inclinant) cum ipſis diaphoreticis nupta: Trifolii itaque fibrini, Centaurei minoris aut Cardui benedicti in ſpiritu Mindereri ſoluta aut cum Roob Sambuci vel ſimili quo commixta. Hiſce remediis, modo praegreſſa ſit quae decet praeparatio, rariſſime propoſitum non aſſequemur.

§. XXXIX.

Haec ſunt quae primam et longe grauiſſimam curae partem abſoluunt, quae ſcilicet malam febris complicationem remouent, ſimpliciſque iudicationem adiuuant.

Iam autem diro hydropi obuiam eundum, qui tam mitiſſimam, quam periculoſiſſimam illam, pro Angina maligna hucvſque venditatam, ſpeciem Scarlatinae, (Marteav *l. c. p. 24.* Levison *p. 9.* Huxham *p. 107*) ſaepiſſime excipere ſolet, et qui poſt hanc eo magis timendus erit, quo minus vires proſtratae arti ſuccurrent. Omnia itaque in eo, vt praecaueatur, ſunt. Et hoc ſcopo, quo longius in corrigendis et

cua-

euacuandis primarum viarum ſordibus progreſſi ſumus, eo magis calidius regimen admittere, eo tutius talia leniter diaphoretica remedia quae ſaluis euacuationibus adhiberi queunt, vt Roob Sambuci, Sal ammoniacum, imprimis autem antimonialia euacuantibus interponere aut commiſcere et denique desſquammationis tempore tanquam ſummum remedium balneum tepidum adminiſtrare poterimus.

§. XL.

Deſcripta nunc febris vt cuius longe maxima in hoc morbo ratio habenda eſt, quae conuenire videtur, medela: iam ad eius ſymptomata, maxime plerumque vrgentia, adeo vt vnum eorum pro ipſo morbo haberi potuerit, tranſeo. Iam quidem innui, morbi ſi principio rite fuerit obuiam itum, maximam illam ſymptomatum ſaeuitatem rariſſime aut nunquam fortaſſe obſeruatum iri; cum autem raro medico contingat principiis poſſe obſtare, ideoque et raro mala haec rerum facies prorſus prohiberi poſſit, de ſummo quoque eorum gradu agendum eſt.

 §. XLI.

§. XLI.

Symptomata anginosa.

Haec merito principis morbi satellitii agmen ducunt. Vniuersalis semper iniectionum gargarismatum, collutoriorum et linimentorum ex irritantibus et antisepticis conflatorum, tam ad saniei effluxum promouendum, quam ad vlcera purificanda et consolidanda et gangraenae progressum coërcendum, vsus fuit. Sed non eadem in quouis morbi stadio adhibenda erunt. Quousque enim inflammatio durat, aut bona satis et superficialis tantum exulceratio adest, optime mere emollientia anodina, vt Cicutae, Hyosciami, Maluae et Althaeae decocta cum lacte conuenient. Simulac autem malam speciem prae se ferunt vlcera, crustaque gangraenosa obducuntur, ad omnia illa quae obseruatores laudarunt antiseptica irritantia, vt infusum Saluiae cum vini aceto, decoctum corticis peruuiani et florum rosarum rubrarum cum oxymelle, Myrrha, acido Vitrioli et Salis etc. tuto confugiendum erit. Camphoram immiscere imprimis Chomelivs suadet.

ſuadet. Multa quoque balnea vaporis quae HVXHAMVS imprimis ex floribus roſarum rubrarum et Chamomillae, Myrrha et Camphora in aceto vini coctis, inſpirari vult, proficient. Simul et cruſtas craſſiores (quarum ſcarificationem et abroſionem iam obſeruatores diſſuaſerunt) ſolutione Myrrhae in oxymelle aut tinctura Myrrhae cum acido ſalis illinere et ſic earum ſeparationem promouere, poſtea autem partes ſauciatas, integumentis denudatas et ſumme ſenſibiles ſirupo diacodion aut ſimili quo detergere oportebit. Reliquum quod faucium labes poſtulat, eſt vt quantum fieri poteſt ſaniei corroſiuae deglutitio praepediatur et ita omnia illa mala praecaueantur, quae hinc toties conſecuta legimus.

Infantibus tenerioribus, vt qui ingeſta facile et non ſine maximo damno deglutire poſſent, difficillime adminiſtrandae erunt iniectiones: his itaque vlcera colluere cruſtasque illinere praeſtabit.

Externe durante inflammatorio ſtadio cataplaſmata emollientia, linimentum volatile,

 forte

ſorte et ipſae hirudines applicentur, deinde autem ſinapiſmi vel ſi reliqua permittant, iam HVXHAMO auctore, veſicatoria toti collo circumdentur.

§. XLII.

Haemorrhagiae narium.

In has Venaeſectiones nil poſſe, (quod optime CHOMELIVS *p. 10. ſq.* probat, qui eas poſt ipſam octauam ſanguinis miſſionem perſeuerare vidit) nec quid antiſeptica poſſe, (quod omnes auctores probant hiſce tam largiter vſi) tutiſſime teſtatur, eas, ſi poſt primum febris inſultum continuent, aut a plethora capitis topica ob tumorem colli venas comprimentem, aut ab irritamento circa praecordia pendere. Optima hic itaque ſtyptica erunt quae pro cauſae varietate aut colli tumorem diſcutiendo et circa collum ſanguinem mittendo capitis plethoram minuunt, aut bilioſi ſtimuli actionem ſolidorumque in eum reactionem, praeter alia iam §. XXXV. memorata remedia, imprimis cucurbitarum ſiccarum circa vmbilicum applicatione debilitant. Et his capitis frigidius regimen ſitusque elatior optime poterunt adiungi.

§. XLIII.

Meteorismus, vomitus enormis et diarrhoea.

Haecce tria eandem fere semper caussam agnoscunt, bilis, puta, acriorem stimulum et viuidam solidorum in eum reactionem. Corrigentibus itaque ac relaxantibus iam pluries memoratis, imprimis autem prauae irritantis materiei euacuationi optime cedent. Absint itaque Cortex et confectio cardiaca cum aërc fixo, quibus IOHNSTONE (*l. c. p. 413.*) rebellem ventriculum fraenare voluit: Absint Confectio Fracastorei, electuarium e Scordio, decoctum ligni Campech. Rhabarbarum tostum, nux moschata etc. quibus FOTHERGILLIVS (*p. 305.*) et alii aluum componere iusserunt. Diarrhoea si modica est, si cocta educit et alleuat, non turbetur: si minus, ei emulsione arabica moderari sufficiet.

Si autem ab acri deglutitae saniei stimulo indeque consecuta oesophagi, ventriculi et intestinorum erosione, tam vomitus quam alui fluxus pendeant, ne in demulcentibus solis vt sirupo diacodion et oleo amygdalarum vnica et dubia spes sit, valde vereor.

§. XLIV.

Affectus neruosi.

Deliria, coma, ſpasmi et conuulſiones varii generis, tendinum ſubſultus, ſingultus, ſtranguria et ſimilia a maiore noſtri morbi gradu fere ſunt inſeparabilia. Optime Stollius (*Rat. med. T. II. p. 70.*) ait: "nerui amicabile quid ſunt et minime ſeditioſum niſi auctorem turbarum habeant in quem omni ſtudio inquirere neceſſe eſt, quemue nos intra gaſtricum ſyſtema concluſum ſaepiſſime deprehendimus: eo inde deturbato, ſeditio ſilet". Auctorem turbarum et hic bilem eſſe, et emeto-catharſin turbas breui ſedaturam eſſe, repetere nefas foret. Sufficiat itaque quaſiuiſſe: anne, ſi ſeditionis auctorem illico poſſe ſubducere uon contingeret, eius effectus quibusdam quae neruis opitulantur et ſimul inimicum ſtimulum non acuunt, vt radice Valerianae, acido quodam minerali dulci, fortaſſe et Moſcho, mitigare liceat; et vtrum, ſi caput imprimis afficeretur, cum Sydenhamo (*Sect. VI. cap. 2.*) veſicatorium nuchae applicare praeſtet, an potius capitis plethoram quam colli glandularum intumeſ-

tumeſcentia mouit, topicis circa collum ſanguinis euacuationibus minuere?

Haec ſunt, quae morbi decurſum imprimis terribilem reddunt. Iam itaque ad triſtes eius reliquias transeo: et harum grauiſſima et periculoſiſſima eſt

§. XLV.

Leucophlegmatia.

Frequenter morbo ſuperuenit, adeo vt PLENCICIVS eam tanquam ſecundum morbi ſtadium conſiderarit: grauiter inſtat adeo vt plurimi obſeruatores prauum hunc morbi pediſſequum magis quam ipſum morbum timuerint. Quam cauſſam agnoſcat, quos prodromos mittat, nota ſunt. Pauca itaque ſolum de eius medela addenda ſunt. MARTEAV (*p. 109.*) et LEVISON (*pag. 15.*) ſoli ſunt, qui de ea (noſtram ſcilicet Scarlatinae ſpeciem excipiente) ſermonem iniecerunt. *Ille* ſqillitica imprimis et cremorem tartari: *hic* calomel et Rheum cum largo corticis peruuiani vſu coniuncta adhiberi iubet. Nonne his bene quae ſuppreſſam transſpirationem, vt mali cauſſam,

reſti

reſtituunt, praemitterentur? Optime ſane frictiones ſiccas, balneum tepidum ſi modum nondum excedat tumor, et imprimis emeticum antimoniale vt quod non ſolum gaſtricum irritamentum denuo in ventriculum fortaſſe depoſitum euacuet, ſed quoque omnes excretiones expediat et ſalutari totius corporis concuſſione reſorptionem inundantium humorum valde adiuuet, conducere credo. Caeterum morbum potius diaphoreticis et diureticis, quibuscum, ſimulac maxima humorum pars euacuata fuerit, bene cortex peruvianus, amara et martialia coniungi poterunt, quam purgantibus, quippe quae cauſam morbi non tollant quin augeant, vireſque deiectas, ſaltem ſi diutius continuata fuerint, prorſus proſternant, impugnandum eſſe perſuaſus ſum.

§. XLVI.

Glandularum tumor et exulceratio.

Hic tumor ab irritamento miaſmatis ſpecifico et inflammationis, non autem cum IOHNSTONIO a reſorpta et haeſitante mala ſanie deriuandus eſt; cum in leuiſſima quavis Scarlatina, vbi ne veſtigium quidem exul-

cera-

cerationis deprehenditur, ſemper adſit, et ſemper fere cum reliquo morbo diſpareat. Plerumque itaque nullam ſui curam poſcit: ſi autem poſt reliquum morbum remanet et ſcirrhum exhibet, tunc naturae eius reſolutionem molienti ſuccurrendum eſt; et hoc HVXHAMVS imprimis inunctione vnguenti mercurialis et interno calomellis vſu fieri vult.

Parotides interdum ſuppurant, non critice, vt nonnulli crediderunt. Attamen ſemper, quibus pro rerum varietate videbitur, aut emollientibus aut ſtimulantibus maturanda ſuppuratio erit.

§. XLVII.

Saepe quoque auditus aliorumque tam externorum quam internorum ſenſuum hebetudo, artus quaſi a rheumate vel arthritide dolentes, et denique hectici quid morbo ſuperſunt. Priora bina, vt omnes obſeruatores innuunt, ſoli debilitati tribuenda ſunt et ſuapte ſenſim abeunt ſimulac amiſſas vires laxum corpus recuperauerit. Affectus hectici duplicis originis ſunt: pendent aut a debilitate et acrimonia Scarlatinoſa superſtite, aut a

gra-

grauiori quadam pulmonum ſiue inteſtinorum clade. Si prius, et hic remedia nutrientia, laxam corporis compagem corroborantia et omnes ſecretiones leniter adiuuantia breui ſalutem pollicentur: ſi poſterius, fortaſſe nunquam curationis et rariſſime diuturnioris ſolaminis capaces ſunt, eandemque, quae ab aliis cauſis oriundi phthiſici morbi, opem poſtulant, quare me non diutius morantor.

§. XLVIII.

Haec ſunt quae de Anginae ſic dictae malignae mihi probabili aetiologia, eique conueniente medendi methodo, proponere volui. Me cuique, qui haec legerit, de mea theoria perſuaſiſſe, ſperare nimium foret: ſufficiet in rem tanti momenti modo feciſſe attentum. Si quis a ſymptomate prae ipſo morbo eminente, nomen morbi ſeruare malit, mea cauſa licet; ſed ne indicationes inde arripiat, opto. Nominet morbum Anginam ſcarlatinoſam aut Scarlatinam anginoſam, modo obliuiſcatur praecepti illius obſeruatorum; vtriuſque morbi (vel nominis

poti-

potius) medelam toto debere coelo differre, modo agat quae natura et non quae nomen morbi postulat. Si secus, quantum ego video, omnibus suis aegrotis bene consulent qui cum BICKERO et WITHERINGIO Scarlatinam vident: male illi, qui cum FOTHERGILLIO et GRANTIO malignitatem, putredinem clamant et corticem recipere iubent. Simulac autem quisquam mihi inter vtrumque morbum veram naturae diuersitatem subesse probauerit; simulac vtrumque falli nescia fide me distinguere docuerit; grato animo ad victas dandas manus paratus ero.

THESES.

I. Angina maligna eſt Symptoma Scarlatinae.

II. Placet theoria Todii de veneni venerei et gonorrhoeici varia natura.

III. Cauſa gangraenae proxima eſt vis vitae emortua; nullas itaque eius remotas cauſas, praeter quae vim vitae enecant, agnoſco.

IV. Icteri cauſa modo non ſemper in ductu cyſtico haeret.

V. Hernia ſic dicta humoralis vtique interdum veneni gonorrhoeici metaſtaſin cauſam agnoſcere videtur.

VI. Praeparatio mercurialis inſtantibus variolis non ſemper proficit, quin ſaepe nocet.

VII. Febres gaſtrico - putridae vſum verorum antiſepticorum nunquam admittunt.

VIII. Mercurius venenum venereum neutraliſatione chemica deſtruere videtur.

IX. Putredo humorum cauſa febrium putridarum proxima non eſt.

X. Omnia profluuia mucoſa eiusdem morbi quaſi variae ſpecies ſunt, et optime ſub Leucorrhoearum nomine venire poſſent.

XI. A purgantibus fortioribus in dyſenteria prorſus abſtinendum.